

△

Zdá se, že se nám blíží doba politické mužnosti a vytríbenosti, že má platnost nabýt jen pravá snaha a pravá zásluha a že počínáme již svlékat všechny plevy, aby rozemleto bylo na zdar národa jen čisté pšeničné zrno. Kdosi v „Národu“ pustil se již do ohromné práce té, a že nemohl hned vše najednou převzít, počal z národa nejdříve vyhazovat všechny politické tlučhuby, jimž dal trefné jméno „boucharónů“. Učinil to způsobem obětavým a tedy všeho uznání hodným. Odfukuje nejdříve plevy z vlastního psacího stolku a pak se stolků svých redakčních spolubojovníků, dostává se vždy dál a dál, z hospody do hospody, až pak z pražských kaváren až do venkovských krčem, a člověk čtoucí třísloupcový jeho hospodský vandr zvolal by mimovolně s oním francouzským parlamentářem: „Člověče, kde jsi nabral tolik sprostáctví!“, kdyby nepoznával, že český Herkul našel všeho hojnost ve vlastní stáji. Napsat hodně sprostý článek, na př. nějaké „Boucharóny“ (opakujte sobě několikrát slovo to), je vždy stavění sebe na pranýř a může se jen tenkrát odpustit, když písíci chtěl dát odstrašující příklad, nebo manejevš také tenkrát, když hodlaje nastoupit cestu lepší, ještě naposled a jakoby na rozloučenou, sobě hejří. Nechť však je jakkoli, začátek je dobrý, a že rázem článku svého „Národ“ sama sebe na pranýř postavil, je již naděje, že nebude v české žurnalistice vůbec žádného sprostáctví více. Beztoho to aristokratickému časopisu tomu posud velmi špatně slušelo, — či abychom epithetem neublížili, an „Národ“ sám vždy o aristokracii mluví, že s ní a od ní ničeho nechce míti, leda snad — subvenci.

Počátek je učiněn, avšak jen počátek. „Národ“ vy-

mýtil ze svých přívrženců jen ony „boucharóny“, kteří o politice naplano „hubou tlučou“ a přitom „pěstí do stolu bouchají“. Oněch „boucharónů“, kteří do roku 1848 do sedláků holí bouchali a ještě by tak činili, kdyby se jen smělo, sobě prozatím ještě podržel; také o těch „boucharónech“ se ani nezmiňuje, kteří i za našich dnů ve veřejně zasedající společnosti vzdělanců pěstí do stolu tlukou, kdykoliv se objeví náhled jim nepohodlný. „Národ“ se řídil podle nějakého pravidla à la: „Co se velkým pánům odpouští, malým se dvojitou křídou připíše,“ a nechcem mu to ani vykládat na zlé, aniž snad sami do „velkých“ pánů se pouštět. Chceme ho poukázat jen ku plevě jiné, k tlučhubům trochu „vyššího“ druhu, který sice také v krčmách sedá a pivem tyje, tlučhubské řemeslo své ale vybranějším slovem, zkroucenějším okem a nejen v krčmách, nýbrž i všude ve veřejnosti provozuje. Dle našeho popisu, při kterémž ovšem nepodáváme žádného portrétu, „Národ“ již pozná „své lidi“. Nazvem je prozatím třeba „věhlašáky“, aby nezůstali nepokřtěni.

Takový „věhlašák“ může být prarozdílný od „věhlašáka“ druhého. Rekrutují se ze všech vrstev, z nadšeného okamžitou choutkou studentíka, z měšťana odvírajícího na každou autoritu co nejupřímněji hubu svou, ale také z velevzdělaného a zasloužilého učence, jichž ostatně není víc než as půl tuctu mezi nimi. Většinu však tvoří ta milá prostřednost. „Věhlašáci“ tohoto druhu nemají obyčejně ani o mák více vzdělanosti než prostý krčmářský „boucharón“, kulturní jejich stupeň je tím vyznačen, že umějí as tolik německy, aby mohli jméno Schulze-Delitzsch přečíst, a tolik česky, aby mohli několik článků ze „Slovana“ opsat. „Praktickým“ rozumem svým však brzy poznali, že „boucharón“ upřímnými řečmi prozrazuje příliš snadno a nepotřebně nevědomost; že ale sami učeností slynouti nemohou, mluví vždy a vždy jen o tom, jak krásné je o sobě a jak důležité pro národ „vědění“ vůbec a jak hříšně se to „vědění“ u nás zanedbává, to se rozumí, že od těch,

kteří nejsou zcela tak věhlašáctí jako oni sami. Přitom poukazují stále na onen pultucet vzdělanců a praví skromně: „Pod práporem těchto mužů kráčíme *my*.“ Nadutost takého mužíka připomíná Ezopovu ropuchu, a cokoliv se z naduté ropuchy té vydychne, nazývá věhlašák „vysokou politikou“. — „Ovšemže je mnohému protivno,“ praví on klidně, „učiti se pracně vědám politickým,“ a myslí sobě při tom: „Já sice také nevím nic, vím ale najisto, že mužové, pod jejichž práporem kráčím, něco vědí.“ Praktický rozum jeho, který mu brzy vysvětlil, že on sám o sobě ničím není a nikdy ničím nebude, přivedl ho záhy pod prápor strany, která je zvyklá autoritou svou z ničeho něco, totiž alespoň přívržence autorit učinit. „Věhlašák“ je přesvědčen, že „on“ a strana „jeho“ vše udělat může. Dle jeho mínění je všechno to, co se posud stalo, učiněno „jím“ a „jeho“ stranou. Kdyby „on“ nebyl, nebylo by bývalo ani Dobrovského, ani Jungmanna, ani Kollára, ani Šafaříka, ani Havlíčka, — vlastně Havlíček? — národ ale Havlíčka nad jiné miluje, nu tedy musí „on“ ho také přibrat k „svým“. Čechové existují dle něho jen od těch několikrát let, co jich „jeho“ strana věhlasem svým probudila nebo vlastně stvořila. Proto také je zrádcem, kdo nejde s „jeho“ stranou, a každý takový přivádí národ přímo v propast. Ovšemže za toliké zásluhy žádá také výdatné odměny a uznání, a uznání to bere *in natura* nebo *in reluto*, jak se právě hodí. „Boucharón“ hledí jen k divadelnímu „efektu“ v krčmě, „věhlašák“ v čestných diplomech, při národních slavnostech, vůbec všude a vším způsobem.

Praktický rozum jeho přivedl ho také proto k věhlašácké konservativní straně, protože člověku konservativnímu bůh, panstvo a kredit vždy trochu toho hmotného blahobytu popřívá. Vydělávání peněz nazývá on „unavující, obětavou, vytrvalou snahou“, jeho heslem je „p r á c e a vědění“ a jeho maximou, „že je lépe ve jmenu národu vydělávat než ničeho nemít“. A když konečně nějaký groš má, jaká rozhorlenost se ho zmoc-

ní, že jsou lidé, kteří vzdor obětavé snaze (jiného ovšem druhu) přece nic nemají! Ti nejsou národu pranic platni, neboť dvě stě geniálních chudásů daleko tolik nezmůže co jediný blbý domácí pán nebo snad dokonce vrtohlavý velkostatkář. Běda ale, stane-li se takový „věhlašák“ redaktorem. Celý svět se dozví, že věčně nemá dosti předplatitelů, a zoufanlivý jeho pokřik: „Národe, pomáhej!“ pamatují ještě pozdní decennia.

Praktický jeho rozum, totiž strach o blahobyť, činí také, že co nejdůkladněji opovrhne všemi, jež přílišná snad horlivost pro svobodu a vlast přivedla ku škodě na jmění a svobodě osobní. V šlechetném ocenění „nebezpečné“ činnosti své uteče „věhlašák“ hned při prvním nepříznivém větríku daleko, daleko pryč, třeba až za hranice. Pak se zase vrátí, když vidí, že ho nikdo nepronásleduje, a chlubí se, že mezitím co příliš horliví a nepatrní ještě třeba ve vězení seděli, on pro vlast již — pšenici prodával. Dokud ale není slunko úplně jasné, nepočne přece nanovo „věhlasnou činnost svou“, a běda těm naskytujícím se mladším silám, které by samy pro sebe chtěly zatím působit!

Ostatně ho velmi lechtá, nabude-li laciné slávy tím, že ho zapíšou do černé knihy a dají pod policejní dohlídku. Pak ale stává v černé knize k jeho jměnu připsáno: „Uebrigens konservativ und ungefährlich; vielleicht auch für Amt oder Orden zu haben!“

H L A S r. IV, č. 17, 17. ledna 1865

JSME PŘECE JEN HODNI!
SVORNOST V ZEMI
OPAKOVACÍ HODINY
NA PODÁVKÁCH K SLÁVĚ

△ V Praze 24. března.

Vždycky jsme říkali, že jsme hodni, „Tagesbote“ tomu ale nevěřil. Nyní to říká sám, — co to bude s námi! „Dass bei einem grossen Teile der Čechen eine ruhigere und billigere Würdigung der Verhältnisse Platz zu greifen anfängt,“ praví list ten a kývá palmou míru tak svůdně jako panenka šátečkem. Zdá se, že za nové redakce své je lásce přístupnější, křesťanštější.

Nechcem možnost upírat, že se blíží doba bližších styků a ourodnější svornosti; nebyli jsme nikdy proti svornosti, a doufáme, že němečtí krajané naši budou nás tedy nyní co nejupřímněji podporovat v snahách našich, abychom národnosti své opatřili platnost všemožnou. Výdatnou pomůckou na př. k tomu na všecken způsob bude, že není nyní v Praze ani jediného politického listu německého, jehož redaktorem by nebyl některý Čech. A jak tyto pány Čechy známe, není opět žádné pochybnosti, že závažného vplyvu svého na německé krajany užijí pilně ve prospěch národnosti své. Je v tom velký pokrok, že nyní není více ani jediného vlastně a čistě německého listu politického v české Praze, že jsou to samé české listy, — náhodou německy psané. Radostí nad tím se stáváme skoro až dětinskými a voláme jako před decennii, v době vlastenecké naivnosti: „Ať žijou redaktoři vlastenci!“

Nejdřív měl „Tagesbote“ radost z jakés zkroucené zprávy o Umělecké besedě, že českoněmecká náročná oznámení Čermákových podobizen vzbudila v lůně Besedy bouři, pro kterou se „Künstleraussschuss“ poděkoval. Bouře byla skutečně, potvrzujem, a „Tagesbote“ bude mít zajisté velkou radost, dodáme-li, že je usne-

šeno, že od nynějška veškerá oznámení besední až do nejmenšího „zasláno“ musí být česká, výhradně česká. Besedy naší by bylo také nedůstojno, kdyby jinak jednala. Je to spolek ryze českých základů, měl by se snad ve veřejnosti za základy ty stydět? Takové nečeské oznámení připadalo nám vždy jako nehodné žebráctví, jehož bylo tím méně potřebí, že vše, čím Beseda umělecká posud do veřejnosti vystoupila, bylo o sobě tak důstojné a krásné. Lessingův obraz, Čermákovy obrazy, shakespearovská slavnost, abonentní koncerty, — mačtu nečeských pomůcek! Beztoho šířily se již pomluvy, že jistí pánové chtějí působit svým přistoupením v řadu členův k tomu, aby Beseda umělecká stala se spolkem utrakvistickým!

„Tagesbote“ je nyní jiným, než jakým byl ještě do nedávna, kde s tváří Rhadamantovou horšil se nad tím, že jistý člen českého divadelního orchestru, kdykoli v německém koncertu spoluúčinkoval, objevil se — slyšte! — vždy v čamaře. Nyní nehledí již tak přísně k tomu, aby trval každý na svém, a ani káravého slovíčka neuslyšíš, když náhodou členové české opery v koncertech zpívají německy. Proč to dělají? „Nechtěl zapomenout druhého zemského jazyku,“ vysvětloval kdosi. Z této příčiny nejspíš rozléhá se v meziaktí, zvláště při opeře, zpozad divadelní opony německé komando, z téže příčiny rozléhá se snad před českým divadlem, z kůpek z divadelních členů a členek sestávajících, tak hustá němčina, že putující do divadla Čech musí sobě pracně jí dráhu proklestit, aby pak u kasy nový podnikl zápas s druhým tím zemským jazykem. Zdá se, že před českým divadlem odbývají se opakovací hodiny v německé konversaci, při níž volba mluvených a pomluvených předmětů je zcela svobodna. Připadá tu člověku onen žid z Boccacciova „Dekameronu“: „Věc musí být v jádru svém velmi dobra, že ji neumoří ani tolik a tak rozmanitých hříšníků!“

Literatuře české bychom ale právě přáli několik, a to velmi činných hříšníků, aby neourodností a fadousou

svou nynější nebyla umořena. Nečinnost je v ohledu tom u nás tak velká, že již ten, kdož tituly kněh, zpěvníků a kalendářů opisuje, „zaslouženého povšimnutí“ dojde. A jsou lidé, kteří jméno své umějí nejrozkošnějším způsobem „podávat“ veřejnosti. Když spíšou názvy tří kněh nebo pěti časopisů, napíšou již k tomu, že to „podává N. N.“. Zasílají dopisy do všech jim přístupných časopisů a nikdy neopominou, pochvalně se na konci také o svém vlastním jmenu zmínit. Hned po prvním dopise zašlou ale zase druhý, v němž redakci žádají, aby dosvědčila, že N. N. není pisatelem dopisu o N. N., z čehož následuje, že jméno N. N. opět několikráte se před očima čtenářovými zakmitne. Dosti časně a zcela přirozeně se pak stane, že obecnstvo jméno to sobě pamatuje, neboť kdo často jmenován, zasluhuje snad také jmenování. A je-li více stejně smýšlejících, nuže pak roste sláva vzájemně dělaná jako lavina.

Die Sperlinge kamen zu grosser Ehr',
dieweil die Spatzen sie lobten sehr.
Die Spatzen entzückten das ganze Land,
weil von den Sperlingen anerkannt.
Drauf manövrierte mit Glück wie die
noch manches zwitschernde Federvieh —

Zpívá Enno Hektor. Konečně věří N. N. sám také již ve vypořádávkovanou svou slávu a gratuluje českému národu zcela upřímně, že má takové muže, jako on je. Nastávajícímu redaktoru píše milostivě: „Smíš jméno mé v řadě svých spolupracovníků uvést, aby obecnstvo vědělo — —.“ A že se dočetl, že Shakespeare a Cervantes umřeli v týž den, přemýšlí, kdo as by byl hoden, aby s ním zároveň umřel. Chudák ani netuší, co vše se mu může přihodit před poslední hodinkou ještě nemilého! Vždyť člověk vstane zrána vesel a zdráv a na večer vyjde jeho podobizna v některém módním žurnále!

POHOVKOVÝ MONOLOG PRAŽSKÉHO
NĚMECKÉHO ŽURNALISTY PŘED SVATO-
JANSKOU SLAVNOSTÍ

△

„Hehe! — ti čeští žurnalisté se teď nadrou zase, — nemají na chvílku pokoje, jsou v stálé duševní zimnici! To bude zase běhání ze slavnosti na slavnost, oni musí všude být, všude se ukazovat, tři podrážky prý to stojí, než se člověk stane výtečníkem! Inu raději jsem chlupem v ocase lva než hlavou lišky! Kdyby našinec chtěl hlavou u nich se stát, nebylo by — ale což; my můžeme být pohodlni, náš národ zůstane přece velkým národem, jen o to třeba se starat, aby žádný vedle něho nevyrůstal, „das ist der Bücher tiefster Sinn“! Za nás pracovaly dějiny dvou tisíciletí a pracuje faktická moc, za nás myslelo několik set klasiků ve všech možných formátech, a člověk píše duchaplně a ani o tom neví. Když se tak srovnávám s českým žurnalistou, připadá mně vždycky bohatý krejčovský mistr a chudý krejčovský mistr: my máme tisíce žurnálů jakoby tisíce tovaryšů a potřebujem jen přistříhovat a vystříhovat, oni ale musí sami také všechno ušít, ba i sukno sobě připravit! Tuze pěkné přirovnání!

„Nejlíp by bylo ovšem, kdybychom mohli tu celou slavnost německým svým krajanům umlčet! Jakž ale umlčovat, když člověku za každým krokem šlápne venkovan na nohu, nebo když i na baštách slyší se česky mluvit a ani noční tmu ty rachejtle nenechají na pokoji! Do vídeňské korespondence se může ovšem napsat: „Slavnost svatojanská odbyla se zcela obyčejným způsobem“ — slovo „obyčejným“ je tu ze dobré, kdo pak tomu tam ve Vídni rozumí, jak se vlastně odbývala! A v Praze budem po heinovsku kousat a budem se posmívat, pořád posmívat, semper aliquid haeret! Bodejt! Když se bude mluvit o množství lidu, bude se

pořád užívat slova „zbožní poutníci“, hehe! Když se bude mluvit o produkci Hlaholu, řekne se, že nemají tak dobrých tenorů jako Männergesangsverein nebo Flöte, a lidé budou myslet, že bez němčiny není tenor ani možným. Co je pravda, to je pravda, ve Flöte zpívají všichni členové první tenor, ale nejde jim to! Ten Vecko, ten mne dopaluje! Ostatně s ním prý vyjednává Wirsing, — to by bylo dobré! — A když budou sbírky na národní velké divadlo, řeknem, že se sešlo „celých“ tolik a tolik zlatých, mnoho se beztoho nesejde! Po-divno, ti lidé nemají nic, a přece pořád dávají, — takhle aby měli, umučená hodino! Copak ale už mají?! As třicet tisíc! — Počkejme! To bych měl ročně úroků — počítám jen deset ze sta — tři tisíce — oni mně ty peníze ale nedají! Však velké divadlo také nebudou mít! Pak by bylo ovšem s německou komedií v Praze a i s jinými komediami amen! Eh — však ještě nestojí portýr před velkými vraty — to bude as nějaký ultra, ten portýr! Bude prý velký a bude každého hned tlouct!

„To se jim musí mechat, že umějí čas pro své národní slavnosti vybrat. Pokrytci! Jsou to vlastně samí husité a vyberou si den svatého Jana! Pak se zdá, že všichni ti lidé do Prahy jdou kvůli jejich národním tentonc — k zlosti! — Pořádají ale hostům mnoho zábav, to je také pravda! Ještě kdyby setrvali na rachejtlích pro prostší lid, tak ale i abonentní koncerty! Rád bych věděl, proč as nemáme v Praze také nějakou německou uměleckou besedu! Zdalipak by měla také tisíc členů?! Inu, kdyby takhle říšská rada osvobodila každého ode všech daní, kdo by — — hej, to by se dělala propaganda! — to je myšlenka! — Ona to ale také neudělá!

„To je hloupé, že je v tu dobu tolik veřejných zábav! Museum je odevřeno, — počkejte, dáme vám ve sněmě peníze na novou musejní budovu, toť! — A což umělecká výstava? — Nemohla by být na podzim místo na jaře? Ach tak, pak je zase svatého Václava! Mělo se už před rokem 1848 přísněji na kalendář přihlížet! — Což ale musí být umělecká výstava? Teď jí

už nepotřebujem, když jsou již i katalogy české! — A ty menažerie by také nemusily stát po městě! Beztoho je to nebezpečné, když přijde takhle vítr, nebo když nějaká hyéna uteče!

„Všechno jim pomáhá, náhoda pracuje za mě, pouhá náhoda! I magnesium musili právě na jaro sem do Prahy přivádět! A jaro je také o sobě již nejhezčí čas, — to je k vzteku! Copak musí být v každý rok jaro? Povídá se o krajinách, kde je jen zima a léto, tam je snad ale jen jedna národnost!

„Tuze dobře udělal zemský výbor, že jim nedal Stromovku, naposled by i tam začali sklepníci česky mluvit! Zemský výbor je tuze dobré zařízení! — Teď půjdou na Keplovku! To je hloupé! Vídeň a Berlín také nemají ostrovů, načpak jich Praha potřebuje? Bodejť! A kdyby nebylo také Vltavy, nemohl by Hlahol po ní jezdit, to je jasné, jasnější než ty jejich „národní“ lampiony nebo „národní“ ohňostroje! Kolik asi budou mít ohňostrojů, ti dětinové?! Malý je prý à la Stuver, — jen kdyby bylo pražské nebe à la vídeňské nebe. Takhle aby pršelo, hodně pršelo, hned dnes! Čtrnáct dní by mohlo srčet lijákem, země je tuze vypráhlá, potřebuje mnoho vláhy, tuze mnoho. Všechno by se zaradovalo, lid by zůstal doma, pracoval by a pomohl by si, — je velmi zchudlý! Jen aby nenastal hlad, bůh zachraň! Přeju nebohému lidu velmi, — jen ať prší, hodně prší, a hned dnes!

„My Němci jsme přece nejspravedlivějším národem na světě!“

H L A S r. IV, č. 132, 14. května 1865

TAKÉ KONEČNĚ JEN POHOVKOVÝ
MONOLOGU VEČER PŘED SVATÝM JANEM!

△ V Praze 15. května.

Od té doby, co dle pěkné pověsti pět hvězdiček plavalo kolem mrtvoly svatého Jana, bylo mnoho a mnoho ohňostrojů po Vltavě a všechny platily více uvítání a zábavě zbožných poutníků než oslavě svatého. Však je ohňostroj také jediný, co se poutníkům vůbec upravuje! Ač se příchodem jejich „mnoho peněz v oběh dostává“, dostávají oni za to přec jen pramálo. V posledních létech probuzelejších přihlíženo kvůli aranžovaným národním slavnostem ovšem k ledačemu, české spolky ujmuly se příchozích a ujmuly se slavnosti, a s nimi spojovali se v pěkném závodu šlechtní jednotlivci; avšak jakož spolky ty reprezentují jednak inteligenci českého národa, jednak krystalisující se jeho snahy, obracel se výsledek jejich práce vždy spíše na prospěch přibylých do Prahy vzdělavců než lidu prostšího. Sporádány jsou velmi krásné slavnosti a velmi uspokojivé zábavy; poměrně vyšší vstupné nepůsobilo ale příliš lákavě na tu třídu chudší, na onu třídu tedy, z které vypěstovat „budoucnost svou jsme již jednou pro všechny budoucnost“ poukázání. Příchozími ku svatojanské slavnosti můžeme vniknout do samého jádra lidu, jimi můžeme rozšířit smysl způsobilý vnímat vše, co navykli jsme nazývat zájmem vznešenějším. Seznav krásné ovoce, porozumí lid i hmotným obětem, jakých od něho žádati musíme ve vlastní prospěch jeho. Dusící nás posud indolence zmizí znenáhla, a co národ pak z vlastního vnuknutí podnikne, provede také dokona vlastními svými prostředky.

Posud učiněno v ohledu tom pramálo, jedině jsou povltavské produkce našeho Hlaholu, které masu poutníků seznámily alespoň s krásami vybraného sborového

zpěvu. Chceme nyní z vlastní síly své sobě vzbudovati velké Národní divadlo. Obrátíme se ku každé vesničce a doufáme pevně v dobrý výsledek. Nikdo ale neupřel, že by doufání to změnilo se na plnou jistotu, kdyby důležitost Národního divadla byla přesvědčením nejen mnohého, ale vůbec každého. K tomu by se bylo mohlo ovšem nejlíp pracovati, kdyby se bylo po více lét již pravidelně česky hrálo. Avšak i v poslední době v tom ohledu ledacos zanedbáno. O takové dny, jakým je den svatojanský, možno vícekrátě hrát; třeba tu ale, aby celé divadlo bylo přizpůsobeno zcela levnému vstupnému, a nikoliv jen poslední galerie, ač i tato je v den zmíněný alespoň o polovinu dražší, než by měla být. Že by vzdor tomu nesměl se výbor na jevišti podaného snižovat v poměru stejném se sníženým vstupným, jest jasno; výbor ten by musil být zcela dle toho, aby nejen bavil, nýbrž i poučil, aby divadlo co ústav vznešený zjevil, aby zkrátka ve všem dosáhl souzvuku s kritickým a s uvědomělou tendencí pokračujícím hlasem veřejnosti. Častější hrou a četnou pro skrovné vstupné návštěvou vyrovnával by se také hmotný požadavek ředitelův. Také příští velké Národní divadlo mělo by ve smyslu tom pokračovati, neboť jen cestou tou stane se bezprostředně blahodárným pro zemi celou.

Podobně lze i v jiných ohledech pracovati. Proč není v čas ten průmyslová výstava, třeba by menší a jen na kraj obmezená? Nemělo by to býti starostí Průmyslové jednoty, nebo ještě spíše vznikajícího teprv průmyslového musea? Neprospěla by nějaká přednáška páně Náprstkova v týž čas spíše než kdykoliv jindy? Nemohla by čilá Beseda umělecká výroční své zamýšlené výstavy zřídit na dobu jarní vzdor konkurenci s posavadní výstavou vzešlé pražské akademie — a snad právě kvůli konkurenci té? Zde je námitka, že by masa podávaného byla konečně příliš velká, zcela neplatná. Právě ta rozmanitost přilákala by Praze návštěvovatelů více, než posud jich přichází, a nízké vstupné umožnilo by návštěvu více míst než pouze jednoho neb dvou. Nechť

pracuje reklama! Nechť chodí po ulicích jako v Londýně nebo stojí po nárožích jako v Paříži lidé s pěkně tištěnými pozváními, jež vtiskují kolemjdoucím do rukou! Náš lid umí číst, náš lid je zvědavý a „zvědavost činí ve škole zázraky“.

Posud působí Praha na prostějšího venkovana dojmem skvostně vázané, zlatým řízem opatřené, avšak zavřené knihy. Tuší poklady v ní, ale poklady jiným náležející, jemu nepřístupné; lid náš je příliš ostýchavý, než aby směle přistoupil a desky rozevřel. Vidíme vše to na tvářnosti do Prahy přicházejícího, znenáhla při sterých nových dojmech se odmlkávajícího procesí, slyšíme to z vysvětlujících řečí, které vždy stejný mají ráz, i tradiční obsah.

Máme v Praze na tisíce inteligentních mladých lidí. Budtež vy těm milým venkovanům ochotnými cicerony, pokud se veřejnost sama jinak o ně nepostarává!

HLAS r. IV, č. 134, 16. května 1865

△

Když je člověk sám, je vždycky lepší, také ale — domyšlivější! Samolibost přistupuje v samotě k němu jako kdys v poušti anděl satanáš k Pánu, neboť před lidmi se bojí a stydí samolibost ta, protože ví, že je obklopena jinými, rovněž velkými samolibostmi. O samotě ale se cítí a rozkládá, bují, roste a květe, a právě mně šeptá hlasem alespoň mne velmi přesvědčujícím: „Vidíš, že je samota pro tebe, cítíš se býti dobrým a silným, cítíš se býti orlem v jasné výši, — pomysli sobě s bramánem, že jenom vrány lítají v houfech, orel pak vždycky sám.“ Poddávám se velmi rád vznešené hodnosti své, chci letět dál a dál a hledám do pářat svých jen nějakou zmíji, abych vyhověl francouzskému spolubratru Micheletovi, který prál, že není krásnějšího obrazu ve světě nad orla nesoucího hada v pářatech. Kde ale sebrat nějakého hada, který by neuštknul a právě takovou délku měl, jaká by dostačovala na malebné svíjení se! Inu vezmém hned to, co je nejdelší, totiž čas, vždyť má také hada podobu, a vezmém hned i nejbližší částku jeho, dnešek, který nám opatřil příležitost k poklidu a samolibosti!

Je neděle či „vypraný den“, jak Pražané říkají. „Neděle“ pochází od „nedělání“, což je pojmem velmi sladkým a velmi vlasteneckým. Neděle nám svědčí velmi dobře, tak dobře, že se nyní zdá, jako by český národ již po rok, po dvě léta od nedělání ani se odtrhnouti nemohl. Měl bych ve své orlí vznešenosti trochu prát do toho vypraného dne, kdybych se nebál, že by perut moje vypadala pak jako ona peroutka z orlích pér v Šafaříkově knihovně, kterouž zvěčnělý starožitník vlastnoručně své glagolské manuskripty smežčil!

Nechme slovních hříček, pravdou je smutnou, že po příliš dlouhou již dobu vane českým světem jenom slabý dech mdloby, že se pracuje jen s výsledkem velmi skrovným. Není v tom bohužel žádný klam, že duševní život klesl na pouhé živoření; vidíme ve vědě i v literatuře, že jdeme nebo vlastně klesáme zpět. Jest všude tam, kde český duch má se ve své tvořivosti ukázat, čirá tma, a kde přece nějaké světélko se zakmitne, je to pouhý světelný brouček, jehož můžeš nehtem zakrýt, pouhá hračka, pouhá maličkost. Práví se, že pozdější doba vynajde z doby předcházející vždy to, co bylo velkého v této. Nuže jsme velmi zvědaví, co budoucnost as majde velkého v nynější době naší, co najde velkého v literatuře, v umění atd.! Rádi bychom, to již ze samolibosti, převzali a sňali práci tu obtížnou s beder nejisté budoucnosti, vzdor všemu namáhání to ale nejde a nejde! Mnohý se právě tou minulostí těší a praví, že otcové nejspíš as také víc nedělali než my, že bychom rádi hned vše činili tak velké, jak velkými objevují se nám minulé činy pomocí perspektivy časové a hlavně pomocí básníků. Nynější činy prý považujem za malé, protože ze závisti současnické zmenšujem, co jiní vykonali, a jiní zase, co my. To by bylo velmi dobré, kdyby jen ty „nynější činy“ vůbec byly, tak ale bude as velmi těžko v retortě časové kdys z nynějška učinit slavnou minulost a rozumným básníkem bude ten, kdož jednou napíše na nás ostrý epigram. Nejsme ani tak literárně činní, jak jsme byli do roku 1860, ani více tak politicky, jak jsme byli po něm do roku 1864; přece však víme, cítíme a vidíme, že nejsme pro budoucnost ani tak ani jinak pojištěni, že poddáváme se okolnostem, místo abychom je překonávali, a — „malí jsme jen tenkrát, když nás okolnosti překonávají“, praví se v Clavigu. Jsme malí, protože poddáváme se nečinnosti, ač jsme se již přesvědčili, že každá činnost naše potkala se posud s výsledkem, byť i ne s výsledkem, a naši otcové Jungmannové a Kollárové byli proto velcí, že pracovali

skoro bez naděje na nějaký výsledek, a přece pracovali neunavně.

Mohly by se psát články o nečinnosti, jako se psaly a posud píšou o rovnoprávnosti; když není již žádného předmětu jiného, zbývají oba jmenované vždy ještě co skutečně časové! Nemohl bych ale udat léku, není nemoc sama dosti známa, známy jsou jen nemilé její jednotlivé symptomy, mdloba z ní pocházející.

Skoro že není nikde života čilého mimo v žurnalistice! Činnost žurnalistická rodí se sama ze sebe vždy nanovo, vynikající jednotlivec jest jen zeleným ostrůvkem, za nímž v řadě vyrůstají již již ostrůvky jiné. Činnost ta vyžaduje velkou napnutost a každá taková napnutost přivádí konečně k bankerotu, jenž se zde ale týká opět jen jednotlivce, nikoli celku.

V literatuře samé jsou samostatné zjevy bílými vránami. Starší osvědčené síly — že by byly vyčerpány, nemůžem při klidném toku doby, v jaké hlavně působily, uvěřit — zpohodleněly a spočívají na svých vavřínech. Ušla jim ona Goethova maxima, která praví: „Každý, kdož v sobě cítí, že něco dobrého působiti může, musí být duchem neodbytným. Nesmí čekati, až bude zavolán, nesmí toho dbáti, když ho odeženou. Musí mít to, co Homér chválí na hrdinách, musí být jako moucha, která odehnána, člověka vždy zase z některé jiné strany napadá.“ Přirovnání to není příliš pěkné, je ale homéro-goethovské, a má zvláštní váhu u nás, kde tak velký úkol přikázán jest malému hloučku jednotlivců. Nevím v okamžiku, jak Jiří Kolár přeložil Goethovo: „Čin je vším a sláva ničím“, na všechn způsob by měl ale překlad věty té u nás řádně zpopularisovat! Trochu méně spokojenosti se slávou a trochu více touhy po činu! Nesmíme ani na okamžik zapomenout, že za budoucnost národa jsme odpovědni činností nynějšíka!

A za staršími zdá se že mladší kráčejí stejnou cestou! Rozběh bývá u nich dosti živý, vůle pro počátek neskonalá, pilnost na nějaký rok napnutá, — náhle ale hrči-

vý běh ustává a slyšíme jen ona jednotlivá smutná zaklepnutí, jakými mlýn denní svou práci dokonává. Jen kdyby bylo a smělo u nich být také již po denní práci! Jedni zarazí o materiální bídu našeho písemnictví a pospíší sobě, aby jinde sasekurovali život svůj, — v nejlepším sice někdy úmyslu, že pak začnou zase nanovo a tím vydatněji, avšak nevědouce posud ze zkušenosti, že těžko nanovo začít myslet a cítit, že pružnost velmi rychle změní se na zkošťatělost a „curriculum vitae“ že vůbec neběží nikdy tam, kam bychom rádi. Těžko oučtovat s někým, jak má s životem svým naložiti! Druzí, ve výsledcích svých šťastní, jsou s výsledky těmi záhy spokojeni, jako by se báli, že pokračování neodpovídalo by počátkům. Jiní ještě zarazí o počáteční výsledek nešťastný, o jedinou velkou mýlku, kterou nechávají rozhodnout již nad celým životem. Nemůže se sice Kassandřin výrok, že mýlka je životem a vědění smrtí, přijímat jinak než s povážnou rezervou, tolik ale je jisto, že v říši myšlenkové vyvolávají hojně mýlky tím hojnější ourodnost. Výsledku velkého nedocílí se tak snadno, a je to velmi starou a nescíslněkrát již pronešenou pravdou, že kdyby čin byl jen napolo tak snadný jako myšlenka, svět by byl již dávno přeplněn samými mistrovskými díly!

U nás je všechna činnost jen jakoby ranní, — v poledne a navečer máme neděli!

NÁRODNÍ LISTY
r. V, č. 105, 18. června 1865

△

Všeobecné jsou stížnosti, že ženštiny naše nejsou většinou takovy, aby odpovídaly alespoň trochu značněji našim požadavkům, našim snahám. „Nemají dosti časové vzdělanosti, nemají citu pro národnost, ano překážejí nám i nečinností i tvrdošíjností ještě v tom, co bychom sami bez nich provésti mohli,“ žalují mužští; „dejte nám zaměstnání, činnost, svobodu, emancipaci,“ volají ženštiny rozumnější, — jichž ale není mnoho, bohužel!

Založeny jsou zde onde dívčí školy; je jich málo, a možno, že výsledek jich nebude pro náš život ještě k tomu ani v jakéms alespoň pravém poměru ku skrovnému počtu škol těch. Život nám v tom ohledu mnoho nepřeje. Kdybychom byli již v držení všech svých práv, jakých ještě ve prospěch své národnosti dosíci můžeme, ano musíme, kdyby život náš mohl být skutečně všude a všude český, nebylo by v tom ohledu nebezpečí; takž ale přicházívá mysl dívčina často v tuhý boj se skutečností, ženskosti její objeví se poměry naše co příliš chudobny, — — a láska k národu nestala se našim dívkám posud náboženstvím!

Ve zlé ty poměry počítáme i mravní slabost mužů. Tolik je u těchto povrchnosti, že musí tím nákažlivěji působiti na slabé posud přesvědčení našich ženštin. A v životě společenském je zase tolik kastovní mdloby, tolik uzavřenosti a osamělosti, že nelze ani těm mít vliv na kruhy širší, kdož vzdělaností i ohnivým přesvědčením svým byli by toho způsobilí. Snad by se ještě další mohla vysloviti žaloba na to, že nedostatkem společenstva nevyvinuly se u našich mužských ani vlastnosti ony, pomocí jejichž lesku možno nejsnáz na ženštiny vlivu dosíci.

Na nesnáz tu žalují vzdělané ženštiny samy. Že tytéž dámy žalují i na to, že odsouzeny jsou k nečinnosti,

že dovolávají se pomůcek k dosažení samostatnosti, známo je alespoň těm, kdož se v dámských společnostech českých pohybují. Emancipace je ovšem pojem široký, ve mnohém neurčený, také přicházejí některé počáteční snahy u nás na scestí takové, na kterém se nerozumně mluví již i o „t a k z v a n é m (!) životě rodinném“; avšak o nerozumech podobných pojednáme co nejdříve zvláště, a nechcem ani prozatím zde aniž kdy jindy jinde mluvit proti o d ů v o d n ě n é emancipací vůbec.

Vinou je ale vzdělaných těch dam také samých, nemají-li většího oboru činnosti již nyní. Podívejme se na př. na Prahu. Čilý spolkový život, jakému se Praha již po nějakou dobu těší, nedotknul se takměř ani ženštin našich. Spolková činnost našich dam obmezuje se na některé spolky dobročinné, jež celkem snad dobře působí, jichž výsledek veřejný je však při německém řízení jen na čest a oslavu pražského Němectva. Protektorát některé urozené dámy, výroční jedna schůze na př. na Staroměstské radnici a krátká notice v některém listu německém jsou ostatně jedinými známkami, jakých se dostává u věci té do veřejnosti. Českých spolků není. Mluvílo se sice as před dvěma léty o jakémś spolku ženském zpěváckém. Nebyli jsme té věci blíž. Myslíme, že stanovy spolku jsou skutečně stvrzeny, že odbývaly se všeliké porady, ano již i zpěvná cvičení; dále ale nevíme ničeho a myslíme dle toho, že z nedostatku harmonie zpěv povltavských pěnic raději se hned zase odmlčel. Na venkově našem se sestavilo a udrželo více zpěváckých spolků ženských, Praha je opět jednou venkovem překonána.

Vídenské časopisy přinesly zprávu, že zařízen bude ve Vídni velkolepější spolek dámský, ve kterém vedle zábavy má se pěstovati umění, ano i přednáška vědecká. Toť tedy jakás dámská beseda umělecká! Myšlenka ta zalehla také k nám a mluví se již po nějakou dobu o zaražení dámské besedy v Praze. Příklad bychom, aby se myšlenky ujalo několik dam energických, by ne-
utuchla, jak utuchlo již tak mnohé u nás.

Při uměleckých i jiných zábavách žijí naše dámy jaksi jen z milosti, musí teprv vyčkati, až se pánům zlíbí uspořádání něčeho, musí pak také ještě vyčkati pozvání, atd. Slyšíme, že návodem pana V. N. sestoupil se již značný počet dam, které společně podnikají vycházky do veřejných ústavů, na historická místa. V tom bychom měli tedy již pěkný počátek, jen sestavení ve skutečný spolek je potřebí a může se s prospěchem na nastoupené již dráze dále pokračovat. Bude-li potřebí k vědeckým přednáškám sil mužských, najde se zajisté dosti ochoty; bude-li potřebí pomoci umělcův, bude celá Umělecká beseda ochotně přispívati. Ano, dobře by bylo, kdyby se zařídil vůbec bližší styk mezi Besedou uměleckou a zamýšlenou besedou dámskou. Tato by nabyla tím značné podpory a Beseda umělecká obdržela by svůj salon, ve kterém možno vzdělancům obého pohlaví vybraněji se bavit než v místnostech konečně vždy jen jakýs ráz hostinecký na sobě majících. I ti, kdož neochotni jsou takto ku všemu spoluúčinkování společenskému nebo veřejnému, stali by se ochotnější, a vládli bychom pak mnohou silou, která se nyní vždy co nejopatrněji vyhne.

Jsou tak mnohé příležitosti ve veřejném životě našem, při kterých je pomoci dámské velmi potřebí, a mašlo by se jich při dobré vůli českých dam ještě mnohem více. Připomínáme jen loterii, jaká byla uspořádána ve prospěch dcery Havlíčkovy; dámské komité, tenkráté činné, docílilo výsledku překvapujícího. Dávají se dále tak často koncerty, při nichž dobročinný účel vyžaduje skvělý výsledek peněžní; kdož by mohl lepšího výsledku docílit než zvoucí dámy a komuž líp sluší, aby sloužil dobročinnosti! Nyní právě zřizuje se komité, které uspořádá bazar ve prospěch Národního divadla. Opět se tu musíme tázat, či že by to měla být vlastně práce a starost, aby sešlo se co nejvíce dámků z rukou dámských a aby prodej dámků těch setkal se s výsledkem dobrým?!

Co jsme zde nahodile jmenovali, jsou věci ovšem jen

jednotlivé, které by nevyplňovaly veškerou činnost besedy dámské. Avšak jakož dámská ta beseda sama dří- má posud v nejprvnějších svých počátcích, takž jsme mínili podati zde jen nejprvnějšího veřejného popudu. Soustava celá se brzy najde, najde-li se dobré vůle.

NARODNÍ LISTY
r. V, č. 138, 21. července 1865

Národové staří zašli. Mnohý z nich odkvetl jako květný keř v skalní skulině; kvetl jen samu sobě na radost, nespojoval se s jinými u větší, bohatý sad. O životu mnohého z nich, snad lesklém a pyšném, nemáme více ani ponětí ani památky; po jiném zbyly ovšem duševní poklady, musíme je ale teprv z rumu vyhrabávat, vlastním duchem prochnout, aby nového života nabyly a nám něčím platny byly, nebo zase se nám zdají, jako bychom je našli v jeskyni talapoinově, který měl již na tom dost, že sám sobě něco krásného zbásnil a vymyslel a o to se nestaral, může-li něčemu se naučiti od souseda, může-li tohoto naučiti něčemu sám. Staří národové žili život poustevníkův.

Lidstvo se rozmnožilo, srazilo v těsné sousedství. Z blízkého styku zplodila se společná práce. V těsněji se družící lidstvo vložilo křesťanství velkou svou myšlenku: že ze společné práce má vzejít všem stejné ovoce, že má práce být bratrská a v ní i s ní se pojit rovnost a svoboda všech. Ovšem, láska, rovnost a svoboda musily podniknout obrovský boj se záští, sobectvím a tyranstvím a posud není boj ten ukončen, ač již již vzmáhá se slunečně bílý den. Posud nejsou všechna práva lidská zcela zabezpečena, posud nejde lidstvo jedinou jen společnou drahou. Mnohý národ v středověku i v době novější bojoval pěstí a zápasil myšlenkou, sklesl také v boji tom, aniž by ho bylo ostatní lidstvo již udržeti mohlo; však boj jedním národem podniknutý převzal pak hned národ jiný, myšlenka jednoho sdělila se hned druhému, žila a žije dál, netřeba ji více z rumu vykopávat, třeba ji jen střežit, aby hrála plamenem věčným.

Český národ sklesl v boji pro svobodu a osvětu, po něm ujali se boje národové jiní, ujímají se ho posud a

bohdá že brzy dosáhnem svobody plné, aby pak osvěta se stala údělem i člověka nejposlednějšího. Český národ začal boj pro společnou rovnost, pro všeobecné bratrstvo. Myšlénka svobody byla sice již lidstva se zmocnila, dušena a šlapána šířila se však jen tajně, ale nedolatelně dál a dál, až náhle prorazila kůru a rozlila se světem. V Kostnici vyšlehl první plamen sopky té, v obrovské kotlině českých hor způsobil se první, zázračně silný var. V boj pro živoucí myšlénku, pro rovnost a osvětu lidstva vrhl český národ vlastní život a vlastní svobodu svou. Oběť ta byla by bývala příliš velká — český národ neměl a nesměl zcela zahynout, z plamenů, kterýmiž zašel, měl se mu později zroditi zase život nový.

Ona tři století českého boje jsou jediným ohnivým sloupem, jehož zář nezajde, pokud samo lidstvo bude. Jakož počátek a konec každé velké a slavné doby vyznačen bývá muži velikány, kteříž soustřeďující v sobě veškerý význam doby té stojí zde jako dva obrovské pomníky: takž vidíme také my na počátku a konci doby slávy své dvě postavy obrovské, m i s t r a J a n a H u s a a b r a t r a J a n a A m o s a K o m e n s k é h o !

Ze sopečného otvoru v Kostnici rozlil se plamen světem. Snad by bylo celé lidstvo v plamenu tom zašlo, snad by byla záře jeho oslepila zraky naše na věky — tu vystoupil Amos, muž nejpoctivější duše a nejjasnějšího ducha a ruka jeho učinila, že plamen počal hrát, místo aby pálil, a že počal osvěcovat, místo aby oslňoval.

Bratr Komenský, velký apoštol bratrství lidstva, poznal, že třeba pravé osvěty a vzdělanosti, aby lidstvo zabezpečilo sobě každý krok, kterýž učiní na dráze ku konečné a všeobecné svobodě a rovnosti. O s v ě t u, v z d ě l a n o s t — š k o l s t v í napsal nadšenec na prápor svůj a mesl jej v stálém boji, pronásledování, vítězstvích a porážkách světem.

H u s u m ř e l p r o s v o b o d u m y š l é n e k a p r o s v o b o d u o s o b n í h o p ř e s v ě d ě n í, Komenský

žil a trpěl pro všeobecnou osvětu, z níž se
rodí *rovnost a bratrství všech*.

Hus dal nám *myšlénku vzbouření*. Komen-
ský dal nám *myšlénku vítězství*. — — —

Z vlasti vyhnán nesl Komenský praporek svůj světem
dál. Všude učil, všude působil se stejnou vytrvalostí, ja-
ko by tam z ciziny kladl símě budoucnosti v samu nebo-
hou tu půdu vlasti své, která za ním ležela utlučena,
udupána, mrtva. Jasný jeho duch se nemýlil. Po stale-
tích slávy přišla sice staletí mrtvé, bídné mdloby, ale po
těch rozkročilo se zase století nového života. Símě osvě-
ty a vzdělanosti, kteréž byl Komenský v cizinu vložil,
vzrostlo v přepyšný, mohutný strom, jehož vždy dál a
dál se rozkládající větve všeobecné humanosti přerost-
ly konečně až také přes naši vlast. V stínu jejich okří-
vala a kypřela znenáhla naše domácí půda, slunce osvě-
ty pronikalo haluzemi a vylákalou novou šťávu a nové
květy. Nikoli bojem záhubným, jen osvětou, jen
vzdělaností vzkříšen jest opět život čes-
ký. A že jsme vzdělaností znovu oživilí a
vzrostli a že vzdělanost má trvání své
v lidstvu zabezpečeno: již pro všechny a
věčné časy: je život českého národa také
již zabezpečen pro všechny čas!

Věčnou slávu dal nám mistr Hus, *věčný
život* dal Komenius! — — —

Velcí mužové někdy poznávají se velmi pozdě, od či-
nu k pomníku bývá dlouhá, dlouhá mezera časová, tak
tomu již chytívá labyrint světa. Nám se nemůže učinit
právě výčitka, že bychom byli Komenského příliš pozdě
uznali, ač přiznati sluší, že ještě nyní není dostatečně
oceněn. Mrtví ani neuznávají, ani nezneuznávají. Nyní
jsme zase živi, cítíme život ten i jeho zabezpečení. Ny-
ní také již vypíná se nad Orlicí pomník Komenskému.
Platí mu co *prvnímu křisiteli* našeho života!

△ V Praze 20. října.

Kdo by to byl řekl, že skutečně dovede německá žurnalistika pražská zkalit nám slavnostní den v Praze! Ano, podceňujeme zajisté její moc, protože nevíme, jak je vtip její žíravý! My jsme si spořádali iluminaci a oni nám opatřili na ni tratiknot, my jsme si spořádali radost a slavnost a oni přikryli ji svou nenávistí,

a nenávist je břímě protivné
a těžce klade se na všechnu radost,
jak kamenným by byla máhrobkem!

Nu, jako hřbitov o Dušičkách nebude přece ta iluminovaná Praha vypadat, ano Praha bude jak máleží živa, a až se zrána probudí, zamne si radostně ruce, že užila konečně zase jednou jasnějšího večera. Poněvadž ale není žádná udalost tak nepatrná, aby se z ní pro budoucnost nemohlo vybrat poučení a aby horizont našich zkušeností o několik korců nerozšířila: pamatujme sobě hezky všechno, co se stalo, a nezapomeňme nikdy více, že páni ti, kteří mají čest býti našimi protivníky, nedřímnou ani na okamžik ostražitě přihlížejíce, kdekoliv by nás udeřiti mohli. „Nicht grösseren Vorteil wüsst' ich zu nennen, als des Feindes Verdienst erkennen,“ napsal Goethe.

Daleká většina obecního zastupitelstva usnesla se, že bude Praha iluminovat na den 20. října, daleká menšina ale prála, že nesouhlasí a že své domy iluminovat snad bude, ale někdy jindy než na den 20. října. Očekávali jsme tedy všeobecně veselý říjnový večer, mysleli jsme, že budou jedni mít radost ze svíček hořících a druzí ze svíček mehořících. Zapomněli jsme ale, že „ti druzí“

jsou němečtí filosofové, kteří dovedou na př. napsat i celé knihy o tom, co Shakespeare — všechno neudělal, viz „Shakespearestudien eines Realisten“. A tedy počali „ti druzí“ přemýšlet a psát, až vymysleli vznešenou větu filosofickou: „Radost moje je teprv pak úplna, když sousedovu radost zároveň ztrpčím.“

O to, co Shakespeare udělal, jim více mejde, umínili sobě tedy, že ani u nás nebudou se starat o to, co dělat budem, nýbrž o to, co dělat nebudem. „Wo nicht heraus zu verhören ist, da verhört man hinein,“ praví se v Egmontu (když člověk začne jednou Goethe citovat, děje se mu jako s citováním z bible, — nemůže ani přestat). A náhle stála zpráva v „Bohemii“, že někteří, kdož iluminovat nechtějí, dali svá okna proti vytlučení asekurovat!

Smáli jsme se tomu co dobrému vtipu. Byli ale také lidé, kteří se nesmáli. Není nesmyslu, který by nenalezl své věřící a své učedníky, a jedná se jen o to, aby jej někdo první vyslovil, pak to již jde.

Notice o možnosti vytloukání oken se množily, feuilleton „Tagesbotův“ mluvil o tom šíře, náhle povstal strach všeobecný: jedni se báli, že by našim odpůrcům skutečně mohlo se zdařit vrhnout myšlenku tu mezi sprostý lid, druzí ji viděli již provedenu, okna svá u sklenáře, oudy své na chirurgické klinice. Nejbojácnější, na př. „mladí pensisté“, dávali na svíčky, totiž prachudé příspěvky na chudé. Jiní pokročili ještě dále a praví se, že u hr. Lažanského byla zvláštní ztrápená deputace, která prosila za potlačení iluminace, udávajíc za příčinu svůj strach. Nevíme ovšem, co je pravdy na zprávě o té bledé, nebohé deputaci, možno, že nám „Humory“ podají vyobrazení jí dle přírody; tolik ale je jisto, že snaha strašáky rozšiřujících je již odměněna, že nesla již 17. října ovoce. Mohou být pyšni na ovoce to, zůstaneť zpráva o něm nejen v historii Prahy, nýbrž vůbec v historii české zapsána! A pak ať někdo praví, že historie nevyrůstá často z pouhých klepů!

17. října předčítal měšťanosta pan Bělský obecním

radním přípis pana Lažanského, týkající se iluminace naší. Pan Lažanský pravil v něm, že jistá část pražského obecnstva nepokládá iluminaci za včasnou a že nebude tedy součinnost všeobecná. Otcové města uznali, že má pan Lažanský pravdu a že skutečně 20. říjen není pro jistou část pražského obecnstva dnem „včasným“. Rovněž uznali pravdu další, že se nemůže nikdo nutit, aby osvětloval, a uznali ji tím spíše, že beztoho nikoho nutit nechtěli. Stejně smýšlení!

Dále ale praví dle „Bohemie“ pan Lažanský, že šíří se pověsti, jako by mělo se použití osvětlení k demonstracím proti jednotlivým osobnostem. Co o tom otcové města soudili, nevíme; rádi bychom ale věděli, co ony „jednotlivé osobnosti“ samy o sobě a o své minulosti soudí, že vidí příčinu k strachu!

Konečně však praví ještě „Bohemie“, že vyslovil pan Lažanský hrozbu, stanou-li se demonstrace, že se proti nim ihned co nejrozhodněji vystoupí. To přesahuje již můj feuilletonistický obor, neboť naprosto nerozumím, co to má znamenat a v jakém je spojení „pověst o demonstraci“ a fráze „beklagenswerte Repressalien“. Doufám ve prospěch nás všech, v kterýžto přátelský kruh také pana Lažanského zahrnuju, že tomu ani nikdy rozuměti nebudem. Já vím jen tolik, že podobná hrozba, byť se ani uskutečnit nemohla, dobývá sobě v jistých okolnostech přece brzy historickou svou cenu, a přeju panu Lažanskému upřímně štěstí k tomu. Pan Lažanský nepanuje ještě dlouho v Čechách, může být ale spokojen: my budem na něho dlouho a vždy ochotně pamatovat!

Naši protivníci dali nám v „nevčasný“ 20. říjen velmi včasné poučení: „Wo nicht heraus zu verhören ist, da verhört man hinein!“ — Proč asi „Bohemie“ právě dnes zprávu o přípisu přinesla!?

ILUMINACE DNE 20. ŘÍJNA

Dle „Bohemie“ a „Tagesbote“ od 21. října

△

Zcela neosvětlených domů bylo tuze málo; iluminace to ale přece nebyla, alespoň veliká ne, my nechcem. Po prvé měřila se česká Praha s přepjatou německou stranou a s byrokracií a zvítězila; ku konci by ale brzy bylo přšelo. Nemůžem říci, že bychom byli spokojeni.

Lidstva bylo po ulicích víc než při každé podobné příležitosti, všichni se ale chodili jenom koukat. Nikdo netloukl okna, ačkoli jsme to my a pan Lažanský pevně předpokládali. Ta solidnost pocházela z toho, že bylo známo, že pan Dotzauer stojí v stínu naproti svému neosvětlenému domu a že dává pozor. Kdopak se mohl tedy odvážit! Snad by se byli ale přec odvážili, kdyby nebyl řekl pan Bělský výslovně, že český národ je nejloyálnější; nevíme sice, zdaž neloyálnost jest totožná s vytloukáním oken, tolik ale je jisto, že česká partaj umí poslouchat. „Sokolové“ chodili po městě a dávali pozor, zdaž nikdo nesvede skandál s naší strany, aby to pak nepřišlo na Čechy. Chudáci, my tu iluminaci už dost zostudili před iluminací! Že by byl snad na př. p. Kuh, muž vzdělaný, chtěl v den iluminace nějaké nepokoje sám způsobit, na to beztoho nikdo nepomýšlel! A jeho bratr nebo švagr jistě také ne!

Jenom německé židovské město nechalo se zastrašit a osvěcovalo, o s t a t n í přívrženci naší strany dostali na naše domluvy kuráž, totiž — nu, ano kuráž! Instrukce byly dost dobré: v každém neosvětleném okně spustit záslonu, aby kámen druhým oknem neprorazil do světlice. Tuze dobře se taková okna vyjímalala — když se ale netlouklo! Naše partaj byla velmi brzy smluvena, protože nás není právě tak tuze příliš mnoho, těžko však bylo agitovat dál. Nohy sobě mohli mnozí uběhat,

hrozili nájemníkům výpovědí, obchodníkům neodbíráním zboží, řemeslníkům taktéž, nic platno, pražské měšťanstvo iluminovalo přec. Oni nestojí na výši naší vzdělanosti, škoda je tedy každého dobrého slova k nim. „Wer kennt nicht deutsche Gutmütigkeit und Friedfertigkeit!“ Kdo by si byl ale pomyslí, že ani pan sládek Kittl, muž přece dosti dobrý, nesmlčí obdržené psaní vzdor tomu, že mu je odevzdal lokaj v divreji!

Šlechta, která je rozhodně liberální, neiluminovala, na příklad pan hr. Clam-Gallas; také neiluminovali úředníci nebo hodnostáři, kterým arci do manifestu nic není, na př. maršálek hr. Rothkirch-Panthen. Věčná škoda, že jsou v Praze hostince a kavárny, ty byly všechny osvětleny a sice až nápadně. Malá Strana prý nebyla skoro pranic osvětlena; sami jsme to sice neviděli, zapisujem to zde ale milerádi. Nejlepší však bylo, že obecní správa, ač k iluminaci vybízela, sama mimo svíčky skoro praničeho neučinila. Užila jen toho, co zbylo z dřívějších případů, zaprášených skleněných koulí, křivých latí atd. Na Prašné brance kmitalo se jediné světlo, na malostranské mostecké věži dvě, což se dělalo tuze pěkně.

Způsob osvětlování byl tuze jednoduchý, nesvědčící o zvláštní vymýšlivosti: svíčky se stavěly do oken buď již rozsvěcené, buď se teprv rozsvítily, když tam již stály. Také v hořlavých látkách nebyl žádný výbor: lůj, olej, milly a stearin, to je všechno. Někde hořely v okně dvě svíčky a někde zas dvacet, což konečně nesvědčí o příliš velké disciplině. A ty transparenty! Lev, koruna, orel, orlice atd., samé známé věci; také nápisy „sláva vlasti“, „ať žije svoboda“ a p. nepovznášely se nad obyčejné již z českých časopisů známé fráze. Na jednom místě čtli jsme nápis:

26. února dal,

20. září vzal,

budiž jméno Jeho pochváleno!

Prosíme vás, nač se máme radovat, že 20. září vzal! Vůbec děly se s únorovkou žerty velmi, velmi nevčasné!

Na jiném místě na př. byla únorovka vyobrazena co zhaslá svíce, z níž se sice málo, tuze ale ošklivě čadí, a 20. září byl tam vyobrazen co tratiknot. My neříkáme sice nic, mysleli bychom ale, že by se přece nemusilo trpět takové zacházení s únorovkou, vždyť je slavným úřadům dostatečně známo, „že část obyvatelstva pražského osvědčení takové v nynějším okamžiku nepokládá za vhodnou“.

Nejpěkněji byl vystrojen dům páně Olivův, čistě německý vkus! Také dobře se vyjímal obrovský zářící lev na divadle českém, nebyl ale pěkně rostlý. Po deváté hodině byla již všechna skoro světla zhasena. Jen na Uhelném plácku viděli jsme ještě o půlnoci někde nad třetím patrem plně osvětlené okno. Obydlí to nejspíš nějakého studenta, který svíčky za oknem a sebe za stolem v hospodě zapomněl. Kdož by mohl také tam nahoře bydlet, když ne student! K ránu ale již neplanulo ani toto okno na Uhelném plácku. Doufáme, že dnes bude zase ticho a klidno jako jindy.

Peněz se sešlo tuze málo pro chudé od těch, kteří neiluminovali. Beztoho ta chudina vesměs iluminovala tak ochotně, že toho ani nepochopujem! Počkáme s dobročinností, až se ta chudina poněmčí!

Česká iluminace nevypadla tedy celkem nijak! V německém kasinu navrhovalo se sice, abychom co opačnou zkoušku uspořádali s meděle nějakou iluminací německou; my ale s toho upřímně zrazujem. Wer kennt nicht deutsche Gutmütigkeit und Friedfertigkeit!

N A R O D N Í L I S T Y
r. V, č. 230, 22. října 1865

△

My prý patříme již do onoho klimatického pásma, ve kterém nám leto ani nesluší! Je skutečně kus pravdy ve výroku tom, s Itálií na př. se zas naopak ani pojem zimy nesnáší. Ostatně to naše leto a ta italská zima, stojí-li pak těch mizerných čtrnácte dní v roce za řeč! Máme-li my v Čechách po dvě neděle opravdovské, purpurové leto, takovéto leto bez flanelu a jen jednokabátové, jsme již rozvařeni, a padá-li zas naopak v Sicilii jednou sníh, píšou to odtamtud co kuriosum hned „Bohemii“ do „mosaiky“. U nás má leto jen význam ten, že se v něm trochu méně topí.

Vzdor tomu, že nám osud rampouchy již do kolébky vkládá, nemáme přece příliš velkou radost z těch svých zimavých předností; snášíme zimu jen tak, aby se neřeklo, že nejsme trpěliví křesťané, a někdy se na ni i těšíme jako dítě, které ví, že každodennímu bití neujde, a tedy si ho raděj odbude čím dřív tím líp. Že je mezi námi několik opravdových entusiastů zimních, to nezmění na mém pravidlu ničeho — „mení všechno pro všechny, to víme my sami,“ praví se v xeniích.

Až do předvčerejška jsem pořád ještě nevěřil, že máme zimu již na krku, předevčírem ale nabyl jsem již smutné jistoty; není žádné pochybnosti více, od předvčerejška máme zimu, rozhodnou zimu, neboť předevčírem stály v časopisních insertech po prvé oznámeny — špekové knedlíky. Co je první modrý den, co je první bouř, co jsou první fialky jakožto znamení jara: to jsou první špekové knedlíky co znamení zimy. Když jsou ty v insertech oznámeny, je nám, jako by spadl poslední lísteček se stromu, jako by poslední pěkný den byl přešel v nekonečné petrolejové večery, bělmo nám spadne s očí a my vidíme před sebou zimu a nic než zimu.

V příjemné lehkomyšlnosti a „příkopní klackovitosti“ své nebyli jsme sobě ani kalendáře, ani přírody, ani lidských známek blížící se zimy povšími, nyní se to náhle vše hrne na nás mocí neodolatelnou. Rozhlédni se, smrtelníče! Ve všech domech jsou již dvojnásobná okna a mezi nimi stojí zimní ženské štuce, aby vyvětraly zápach z louče, jež je byla po leto před moly chránila. Před domy pracuje dvacet dřevoštěpů na jednom sáhu dříví a vadí se co nejhorlivěji, protože jich štípaní a řezání víc dostatečně nezahřívá. Po ulici spěchají lidé v obleku smutném, časově neurčitém, s obličejem mrzutým, resignovaným, naznačujícím, že blíží se doba nekonečných rym. Po baštách a zahradách toulá se leda polozkřehlý klučina, který unikl dohlídce matčině, nebo svitořivá chůva, která má dostaveníčko s obecním strážníkem. V hostincích se stoly plní, měšťan přemluvil manželku svou, aby povečeřeli spolu také jednou mimo dům; pan manžel ví, že bude za zimních večerů potřebovat hospůdky své, on ví ale také, že je k tomu potřebí svolení ženina, kterou musí dříve přesvědčit, že navštěvuje místnost pořádnou, a používá k tomu — insertu o „špekových“. Ano, první zimní fialky rozkvětly, první špekové knedlíky se uvařily — máme zimu! Nemluvme, neodmlouvejme, vyndejme jen klidně poděbradku a šňůrovaný svrchník nebo kožich a zahalme se na pět měsíců, kratčej to nepotrvá!

Ano, to bude smutná doba, smutná zima! Na centralisty již padl mráz, „Tagesbote“ nevidí ven a dýchá na okna, která se tím stávají ještě zkalenější, „Presse“ koupila sobě kožich z uherských vlků a beráneků (v Uhrách totiž jsou obě ty národnosti zastoupeny), autonomisté hubují, že slunko federace je již tak zimě blízko, a vídeňští státníci svolají sněmy, aby jim alespoň tyto trochu pořádněji zatopily. Smutná doba!

To bude smutná zima! Lidé, kteří nejvíce peněz potřebují, musí nyní zlatky vyhazovat na vyplácení zastavených svrchníků, aniž by mohli letní kabát, jehož nyní potřebují pod svrchník, zase zastavit. Advent se

blíží, páteři jezovité přijdou Praze kázat a dámy z kruhů aristokratických budou muset zase jednou s nadšením do kostelů chodit a žádosti o katolické university a jiné dámské záležitosti podpisovat. Pak nastane masopust, děvčata budou muset tančit, ševci budou muset dávat lakýrky na dluh, fiakři budou jezdit za bálovými výbory, aby dostali zapláceno za vození při zvaní, v čepčářských oknech bude hlavou dolů rozvěšeno po stech nešťastných hebkých rukaviček, jež mají za pět nových dokázat, že lze sprostou špínu obrátit na sluneční lesklost nebo alespoň na podezřelou eleganci. Co však nejhoršího, že v zimní době masopustní dohání vzrůstající se melancholie sta nadějných mladíků až k ženitbě, z níž, jak známo, není pak žádného vybavení více! Pyšná a krásná, drzá a veselá obec mládenecká přijde o některé nejkrásnější exempláře občanů svých, odpadlictví obdrží požeňmání, ó dobo smutku, dobo zimy — ó vy „špekové“!

Netěšte mne tím, že dlouhé zimní večery vzbudí zvýšenou chuť ku čtení a že bude moci český spisovatel nyní nepoměrně více plodit, aniž by se mu to zaplatilo! Netěšte mne ubezpečením, že alespoň v divadle nastane za zimy doba, ve které nás odkážou nejspíš na „připravovanou“ saisonu letní! Vy máte sice pravdu, mne ale přenechte přece mému bolestně neodůvodněnému stesku, mé tesklivě neurčité bolesti! Nechte mne bédovat nad nastávajícím společenským a politickým náledím, ó nechte mne v smutku doplnit poslední dnešní feuilletonní sloupeček můj! Já povinnost svou vykonal a po žurnalisticku zvěstoval jsem světu, že je zima zde, ač to celý svět i beze mne ví. Ostatně vždyť uvidíme, s čím vším se na životní dráze své tuto zimu potkáme!

Na konci dráhy tvé je dobrá věc spokojenost,
však kdo hned z počátku je spokojen, má cesty
brzy dost —
praví německý básník. A já jsem vždy nespokojen!

NĚKTERÁ KÁZÁNÍ BEZ OHLEDU NA VÝSLEDEK

I.

Nehodno je prý muže opravdově velkého, aby o chybě mluvil u blížního seznámé. A již proto měl by každý opatrně mlčet a chránit se všech klepů a podobných milosrdných skutků plynoucích z lásky k blížnímu, aby se alespoň zdál býti velikým. Avšak ještě „větší velikost“ je prý v tom, dovede-li člověk sám k sobě o vlastní chybě mluvit, ne snad aby se v ní pokochal, ne snad aby bolnou upomínkou na chybu minulou sebe sama, člověka nyní lepšího, zbytečně trestal a zase trestal, nýbrž aby se důkladně polepšil. Proto také přímo se spouštím do nedělních rozhovorů o některých chybách, které lpí na nás Češích, maje za to, že co člen českého národa sdílím sám také chyby ty, a proto že mám také právo, abych o chybách těch „národních“ mluvil, třeba místy ostře mluvil. Vždyť bije jiné biju sama sebe! Učiním to ostatně v glaci s hladkostí co možná zrcadelnou. A kdekoliv kdokoliv zahlídne v zrcadle takovém kousek vzácné osoby své, a na tom kousku některé skvrny: nehleď skvrn těch setřít se zrcadla, nýbrž právě zas na té vzácné osobě své!

Budem rozprávět co možná nesystematicky, to je nejzajímavější, je-li pravda? Budem také vzdor zrcadelní hladkosti mluvit co možná upřímně a nepozlacovat pilulky, protože je to tím zajímavější pro každého, který právě tu či onu chybu sám nemá. Ostatně jsem přesvědčen, že vůbec rozprava o chybách je vždy zajímavá, jako že je rozprava o ctnostech vždy fádni. Kritikové naši divadelní a literární tomu rozumějí, o chybách píšou lokte, o přednostech palce. Ti páni jsou psychologové: ráděj se zavděčují více lidem než člověku jednotlivci. My Čechové nemusíme se vůbec

strachovat, že se stanem přepočtem ctností svých snad fádními! Práví-li se, že Francouzové jsou kvůli četným chybám svým tak milování hodnými, jsme my zajisté milování ještě hodnější než Francouzové. V tom je právě naše hlavní chyba, že máme tolik malých chyb, což je ovšem dle Jean Paula hlavním odznakem pravého člověka.

Bohužel že máme také ještě jinou jean-paulovskou chybu, totiž tu, že nectností svých neodkládáme leda až na smrtelném loži, „když se nám k němu zpovědnice přistrčí“. Když se nám vede hodně zle, vidíme náhle jasně, čím jsme hřešili, tu jsme náhle všichni dobří, všichni pevnými mravokárci a výmluvnými kazateli; sotva ale je trochu zase líp, zavrou se kazatelská ústa v polovici slova, ctnost se pověsí za sklo na zeď — čapka se dá na stranu, vlasy se přičísnou zase lehkomyslněji a hajdy to jde kupředu s hlavou vyzdviženou, až nás některý „neopatrný“ kámen v cestě náhle zase na zem položí právě tak, jak jsme ve své smrtelnosti dlouzi. Historie nám dává doklad na doklad, že se české slunce ztemnilo častěji „domácími našimi mračny než cizím, vtírajícím se měsícem“.

Máme ovšem také přirozené chyby, kterých i nerádno odstranit, aby tím zase některá přednost netrpěla; vezměte nám na příklad naši lehkomyslnost, tu pověstnou, milou lehkomyslnost českou, a již uplynul i ten lyrický, popěvný nádech českého ducha, aniž bychom se byli proto již domohli nádechu epického nebo dramatického. Jsou ale zase chyby, kterým jsme jen znenáhla uvykli, kteréž třeba tedy stokrát odhánět jako mouchu, než konečně odlítne provždy. Takovou chybou je na příklad u nás, abychom začali již s něčím určitým — fatalismu s. Z pouhého fatalismu měl Dobrovský za to, že český národ je již mrtev, a pitval klidně v jeho jazyku. Že z jeho pitvání vzešel zase život nám — kdož by v tom neviděl novou pohnůtku k fatalismu! Nectnost ta se zrodila z předlouhého utrpení a zase z nenadálého našeho vzkříšení!

Ano, my Čechové jsme fatalisté, ryzí fatalisté! Musí to být velká chyba, neboť odpůrcové naši nám co nejvřeleji odporučují, abychom vůbec všechno nechali jít, jak to samo jde. Naší hlavní vlastností je biblické nastřikování druhé tváře a národním heslem je buď veselé „pánbůh Čecha neopustí,“ buď zase zoufalé: „My to nezměníme!“

Proto ale je fatalismus tak záhubný, že je s ním spojena obrovská důvěra ve výsledky šťastné, aniž by bylo třeba velkého namáhání.

Není na př. nikde více potřebí řádného pěstování literatury než u nás, neboť jen pomocí její sesílí se kořeny českého ducha, jen pomocí její nabude týž duch zvláštní barvitosti a tou zas zvláštního místa v kaleidoskopu lidského ducha vůbec. A přece není zase pohodlnějšího člověka nad českého literáta — odpusťte pánové, nemohu za to, že naše „messkatalogy“ obnovují se vždy teprv po dvacíti letech! Náš spisovatel má obrovskou důvěru v českou „nadprodukcii inteligence“ a je přesvědčen, že vydupe se tisíc jiných spisovatelův ze země, kdykoliv toho bude potřeby.

A vezměte zas člověka „konservativního“ nebo fatalistu zpátečníka. On by nebyl pohodlným nebo docela nečinným, kdyby nebyl přesvědčen, že to či ono „prozatím nejde“, že to musíme přenechat příští generaci, která zajisté bude lepší nežli my jsme! Ti páni jsou jako Voltairův špatný hospodář, jenž živnost svou zanedbáváje k výčitkám stran dědiců činěným odpovídal: „Považte, jaká sláva pro mého syna, dokáže-li, že je lepší než byl otec jeho!“

Nebo vezměte člověka — máme takové bohužel — který nyní, kdy se jedná o čest národa, při sbírkách pro Národní divadlo buď nečinně a skoupě se chová, buď přímo překáží. Nekonečná důvěra — ve spravedlivost bývá jeho vodítkem. On je přesvědčen, že máme my Čechové právo, abychom žádali od zemského sněmu důstojné divadlo své, a nemůže ani pochopit, že by většina sněmovní snad přece mohla jednat nespraved-

livě. A kdyby přece jednala, nuž pak je to fatum — nepřející nám fatum, — „toť vtip je osudu, má krásná dámo!“

Fatalismus náš je ale jen chyba povšechná, jen svrchní plášť, — musíme sáhnout k podrobnějším částem svého oděvu, abychom poznali, kde díra potřebující záplaty, nebo kde zas celý střih je špatný! Podívejme se do malých měst českých, této „zálohy naší budoucnosti“!

II.

Člověk sobě rád hned zpředu odbývá, o čem ví, že by se tomu beztoho neuhnul, a já vím, že se neuhnu výčitkám činěným ženštinám našim českým. Kéž by se mohlo „našim českým“ bez klausule vysloviti! Dámy ovšem říkají: „Není nikoho, kdo by česky psal, aby neměl za svou povinnost zasadit také ránu nám ženštinám a nemyslí, že tím nějaké hrdinství vykonal. To je tuze laciná sláva!“ Bohužel, že to laciná sláva, a div divoucí, že proti všem těm rány pérem svým zasazujícím nemohl ještě vystoupit obránce vítězný. Pochybuju však, že by někdo z těch zlých šermířů považoval práci svou za hrdinství, jak pravíte; vždyť je boj s osobami nejmenovanými bojem s neporanitelným vzduchem a posavadní výsledky bojů těch neposkytují také příležitosti k pýše! Nejspíš že sám také nezpyšním!

Vy, které se bráníte, jste nejspíš, ano chci říci zajiště takovými vlastenkami, jakých my sobě přejem a jaké ctíme. Vy dovedete být vlastenkami i tam, kde vás nikdo nebaví a nikdo s vámi netančí, vy dovedete se povznést vlastní myšlenkou svou — ano snad se zaleskne slza v oku vašem, když také naše srdce mocněji o prsa buší v chvíli radostné, snad probíhá mráz vaše tělo, když i my se zachvějeme pro blížící se nebezpečí, pro novou ránu zasazenou drahé vlasti! Ale kolik je takových krásných, samorostlých imortelek, kolik je vás naproti tomu množství kvítků voskových, které v zimě

mrazem praskají a v letě se sluncem rozpouštějí! Poznali jsme každý z nás některé ty skvělé výminky a vzpomínky na ně patří k bohatství našemu, zakládá naději naši, že zdarma se nepracuje a medoufá v budoucnost. Jenže jest těch výminek, ještě jednou to pravím, málo, a když se s některou setkáme, voláme v udivení jako Faust: „Je něco podobného na zemi?!“

Čtem-li dopisy z venkova, vzmůže se v nás lechtivá myšlénka, že rozseté po vlasti símě a vzcházející z něho květy jsou pod ochranou samých dobrých vil. Všude dost deklamátorek, ochotných divadelních hereček, všude dost kmotříček praporů s velmi významnými hesly atd. Avšak učiňte sobě smutnou zábavu tu a hledejte ty vlastenky po venkově. Seznáte jich dvacet: pět jich šlo k vlasteneckému výkonu z ctižádosti, aby nezůstaly za ostatními „honoracemi“ města, čtyry kvůli tomu, že — počkejte, nepočítejme! Devatenáct jich šlo z dvacíti pro ctižádost, devatenáct kvůli tomu, že rozvinou toaletu, devatenáct kvůli tomu či onomu či více jich z mužského pohlaví, bez nichž by národní slavnost nebyla jim ani národní, ani slavností, ani vůbec něčím jiným, a devatenáct proto, že po fádním večerním koncertu odstraní se sedadla a začne se tanec. A teprve nad dvacátá cítila skutečně pohnutí hlubší, když heslo své nad hřebem spolkového praporu pronesla, oblékla se skvostně, aby ráz slavnosti zvýšila a v nevinné koketerii dokázala spanilost českých dcer a přijímá také ostatní radovánky se zvláštním pocitem slavnostním. Její vlastenectví není poslušnost, nýbrž závod s vlastenectvím mužův. Ona má z vlastenectví svého čistou, vznešenou, nezapomenutelnou radost, jiné mají z národní slavnosti, která je jim jen číslem v řadě zábavy, prospěch, a byť se prospěch ten obmezil na nové stuhy nebo na ohnivěji tančený kvapík.

Tyto — ta „děvčátka prospěšná“, jak je národní píseň nazývá — rovněž ochotně by spoluoučinkovaly, totiž spolutančily, kdyby slavnost aranžovalo místní německé, chci říci úřednické kasino. Avšak zde jim

zabraňují otec, bratr, milenec, kteří buď z lokální zanevřivosti, buď z opravdového vlastenectví založí své veto. Ano, mužští jsou u nás posud osamělými strážci a vychovávatelem národního citu, jsou jeho otcem i matkou zároveň. Jakž jinak působí Polky, o nichž mohl Lelewel říci: „My máme nejlepší ženy, neboť mohou dětem svým i otce nahradit.“ Polka pěstuje národnost v domě, Polák ji brání mimo dům. Národnost je věcí zcela přirozenou; že u nás žena, která je přec poukázána hlavně k „poslouchání přírody“, přece národnosti uvědoměle nedbá, je neštěstím plynoucím z historie. Vše, co pro národní vychování našich dětí činí, je, že s nimi mluví česky, any jinak také nemohou. Avšak již malému děvčeti se vštípí, že je němčina velmi pěkná věc, nedělní „aufpuc“, moderní kudrlinka, která se musí nosit jako každá jiná móda u mladších i starších. Zábavna je procházka v nedělní odpůldne po maloměstském náměstí. Hned uslyšíš z dívčích úst němčinu, hned češtinu a poznáš, potkáváš-li Němce či Čecha, „na kterého se chce dojem činit“. — Nepotřebujete podotýkat, že je v Praze právě tak!

Jsme konečně přec jen ještě v počátcích národních snah a každé takové snahy počáteční žádají ideálnost názoru a vůle, již naleznem jen u duchem silnějších. Také u mužských nalezala se zřídka, naše věc vzmáhá se teprv od té doby, co obdržuje oprávnění ve veřejnosti, co se stává ve školách, ouřadech atd. praktickou, co je lidem spojena s prospěchem. Nuže hledme, aby také ženštiny měly prospěch ze snah našich časových. Ve vzdělaném světě vystupují nyní ženštiny více v popředí, přičiňují se samy a pomáhá se jim všemožně, aby sobě dobyly lepšího společenského postavení.

Poměry hmotné jsou vždy horší, manželství stává se vždy řidčí, počet nevdaných a buď stále od rodiny své, buď jinak a sice bídne žijících děvčat množí se úžasne jinde i u nás. Posud „vychovávala“ se děvčata pouze pro stav manželský, „pro ulovení muže“; nyní se po-

mýslí co nejopravdivěji na to, aby byla vychovávána také pro samostatnost v stavu svobodném. Všímejme sobě všech podobných zjevů, předcházejme je, kde možno. Žena k samostatnosti po česku v y c h o v a n á z ů s t a n e v ž d y u v ě d o m ě l o u Č e š k o u !

Až přestane být kandidatura na stav manželský jedinou vyhlídkou do budoucnosti, až vymizí spojená s ní povrchnost a koketerie: nebudou více děvčata věřit, že „krása ženská je dobro nejvyšší“, jak je psáno v Schillerově „Orleánské“, a stanou se samy Orleánskými, každá dle sil svých duševních.

III.

„Naše městečko je chudé“ a „u nás je zle“ — tak se slyší ve většině českých městeček; div že sobě na položbořenou bránu nenapíší k uvítání poutníků, že u nich „je zle“. A bohužel že mají na mnohých místech pravdu a že je opravdu to jejich polomrtvé, smutné tichounké městečko chudé, prachudé! Na jednom místě říkají, že je u nich zle, poněvadž je železná dráha minula, na druhém, protože jsou vůbec všude jen časy mozolů a zemčat. Vlastně je ale za prvé vina na oněch poměrech, které v celém Rakousku ničily vůbec všecken rozkvět průmyslu, takže hlavně města a městečka tím trpěla a klesala, za druhé je vina na samých pánech měšťanech a maloměšťanech.

Města byla, nepravím tím ovšem nic nového, v počátcích svých i dlouho potom vždy hlavním sídlem průmyslu; měla tím zůstat nadál, neboť kde mnoho lidstva pohromadě, „třeba místo z orné půdy vybírat z dlaně a mozku zrnka živná“, jak Droze praví. Prvotního toho průmyslnického, řemeslnického rázu pozbyla ale mnohá městečka česká skoro již naprosto, řemesla v nich zacházejí, s nimi zachází zámožnost. Z měst řemeslných stala se města rolnická. Ne snad že by se nikdo neučil řemeslu, naopak, syn by myslil, že ani není

hodným synem, kdyby nestál právě tak u stavu nebo neseďel právě tak na verpánku jak jeho otec; rovněž by se ale měl za hloupého, kdyby dále u stavu stál než otci se kdys líbilo. On pracuje jen tak dlouho, pokud nevydělá na několik korců pole. A když sobě byl jednou ty zakoupil, oddává se řemeslu již jen za doby zimní; za jara, v letě a na podzim je venku na svém poličku. Všechny své myšlenky zasívá do těch několika záhonů a všechnu svou radost vrcholí v tom, že v nedělní odpůldne prochází se kolem nich. Pro všední den má z toho zemčata, pro neděli nanejvýš něco moučného, žije rok co rok stejně, totiž stejně bídne, nepřivydělá nikdy ničeho, nepostupuje. Utvořil se takto zvláštní stav maloměstských řemeslníků nejsoucích ovšem obci na valnou obtíž, také ale ni sobě ni obci na prospěch. Místo aby pokračovali v řemesle svém a důmyslem prospívali, je jim řemeslo někdy pro daň z něho placenou až na obtíž. Z měšťana stal se nezaměstnaný domkář a o tak mnohých městech praví se posměšně, — „když jsou oráčové na poli, není ani jeden měšťan doma“. V takovém výroku nebylo by arci prážádného posměchu platného, kdyby — byl hmotný prospěch větší. Města rolnická nebohatnou a město, které nebohatne, již samo sebou chudne.

Bývaly doby, kdy města sobě průmysl svůj a řemeslo své chránila až přílišně, bylo to tenkrát, kdy byl hlavní věcí privilej, jednak privilej úrodný, jednak neúrodný. Město Kouřím mělo na př. až do bitvy bělohorské privilej, že ve vůkolí jeho až na dvě hodiny vzdálenosti nesměl být ani jediný průmyslník nebo řemeslník. V podobném privileji bylo tenkrát rozhodně více rozumu, než jaký měla zase na př. Chrudím proti obchodu židovskému. Chrudím netrpěla ani jednoho obchodníka žida ve zdech svých, a že ani Čechu vůbec ani Chrudímanu zvlášť nebylo dáno velkého nadání obchodního, oné tak zvané „zimnice obchodní“, stalo se Chrudími totéž co kdys Norimberku: Norimberk obdržel poblíž bohaté obchodní město Fürth, Chrudím pak svůj Heř-

manův Městec, který má posud větší obchod než Chrudím.

A kde konečně přece řemeslo poněkud rozkvétá, kde jsou jednotliví pokročilí řemeslníci, kteří z ciziny přinesli sobě zásobu vědomostí a zvýšenou obratnost, kteří mají dosti probuzeného ducha, aby o sobě postupovali dále a překonávali třeba i cizinu — tam vadí zase mnohé jiné. Za prvé: nahodilý peněžní nedostatek takového pokročilejšího; za druhé: nedůvěra souseda k sousedu.

Nedůvěra zrodila se v době absolutismu, který maří každou ušlechtlejší stránku duševní, a nemohla posud vymizet proto, že svoboda nám vůbec posud nese ovoce jen skrovné, že ještě nepřesvědčila každého o prospěchu z ní plynoucím. Jedním z prospěchů těch je volné spolčování se kapitálů malých u kapitál velký, jenž pak vládne všem pomůckám průmyslnickým a jenž kapitálu malému opatří úroky jinak nedostížitelné. Kdo má málo, ostýchá se obyčejně „zaprosit“ pyšného zámožnějšího, kdo má o pět set zlatých více, nehodlá „pomáhat“ chudému. První zapomíná, že činí zámožnějšímu návrh, při kterém tento v poměru vkladu svého mnoho získá, a oba zapomínají, že o sobě nezmohou skoro ničeho a spojeně že by vydělali již značně i na nejbídnější surové látce, při jejímž zakoupení nečiní sobě pak konkurence. Jsou města, dosti značná města, ve kterých posud nenajdeš ani jediného nápisu jako „Sklad spojených krejčů“ nebo jiného nápisu podobného. A kde jsou krejčí a ševci již spojeni, nenapadlo přece jiným, aby po nich jednali, — bojí se o své peněžní vklady.

I v městech průmyslných nebývá takové zámožnosti, jakou pilná a hledaná ruka pracovnícká sobě by opatřiti mohla. Zde přicházíme zase na jiné vady a hlavně na tu pověstnou marnotratnost českou. Čech je rozeným kavalírem. Má-li groš, je takovým pánem, jako majetník zlatky. I nejsprostější dělník probíjí peníze tím rychleji, čím snadněji jich nabývá. Žid mu zřídí kořalnu, aby s probíjením nebyla velká práce, a v Pardubicích na př. (ovšemže i jinde), kde dělnictvo mnoho a

mnoho vydělalo, je přece jen proletariát prachudý, který arci pro chudobu svou třeba ani humoru neztrácí a kořalnám svým pyšná jmena „universita“, „reálka“ atd. dává.

Pak ovšem mají pravdu, že „u nás je zle!“

IV.

Společenský život je po venkovských městech našich jednak mnohem ještě mrtvější než v pověstné svou „mrtvostí a společenským izolováním“ Praze. Ani tam, kde jedna jen národnost vrch má, kde tedy nemoří zášť, nenávisť a stálý boj, kde by z věnce spříbuzněných a spřátelených rodin rozvinouti se měl život jiskrnější, i tam panuje mdloba a nejsou jí vinny pouze všeobecné a i jinde platné poměry maloměstské. Také tato nemoc pochází ještě z dob minulých, pomine teprv časem svým.

Podívejte se na většinu venkovských měšťanských besed. Užiju velmi starého vtipu, pravím-li, že se máte podívat jen tam, kde skutečně beseda nějaká je — a přece jsem řekl tím něco závažného. Neboť jsou skutečně města u nás dosti velká i zámožná, ryze česká i národním svým uvědoměním proslulá (na př. vždy v popředí národního ruchu stojící Králové Dvůr), která se posud ani nevzmohla na měšťanskou besedu, přirozené to a nejvydatnější středisko pro všecken podnik duševní i společenský. „My jí nepotřebujem,“ praví se asi, „beseda je hlavně pro čítání časopisů, u nás odbírá každý hostinský české časopisy — a nač bychom tedy zarážením besedy uškozovali vlasteneckým hostinským těm!“

Podívejte se tedy někam do déle již trvajících maloměstské besedy. Místnosti jsou obyčejně pěkné a velké, časopisů dost a dost — jenom hostů tam není. „Škoda, že ta naše beseda není navštívenější,“ bědují všichni, nejdou tam ale přec. Ano, v Turnově na př. našel jsem

v knize pro přání vyložené i žádost — aby byla Měšťanská beseda turnovská dle stanov svých zrušena. A to tedy v Turnově, kde je měšťanstvo tak statečné, kde kvete čilý spolek zpěvácký, kde sobě pro zábavu soukromou zřídili veselou společnost pode jménem „Vondráčkovy chasy“, kteráž jen na výletný skvostný praporek svůj dala několik set zlatých, ač ku každé veřejné a národní sbírce přispívá také valnou vždy částkou — v Turnově měla by Měšťanská beseda za své vzítí! Uplynulo již více neděl od památného zanešení žádosti té v knize turnovské Měšťanské besedy; nebylo slyšet, že by se žádosti takové bylo vyhovělo, a nejspíš že se tedy našla pomoc, šťastná myšlenka nějaká. —

Často ale zavítáme do některého městečka, kde mají měšťané velmi krásné společenské a i dosti hojně navštívené místnosti; jmenují je také skutečně „měšťanskou besedou“, za pět minut nabyls ale v nich již přesvědčení, že jsou vlastně „německým kasinem“. Hemží se v nich poněmčilými úředníky a pensionisty — česká inteligence a české měšťanstvo sedí někde v „Slovance“, nebo jakkoli jinak svůj oblíbený hostinec jmenují, a s pýchou zde praví: „Vlastní měšťanská beseda je přec jen zde mezi námi!“ Mají pravdu, proto ale přece je jejich „vlastní“ měšťanská beseda kasinem německým. Je snad v městě skutečně tolik úřednictva, že dalekou většinou přesahuje nad měšťanstvo? Kdo by prohlídl seznam platících členů besedních, nalezne, že má měšťanstvo dalekou převahu — a přece je v menšině ve vlastní besedě své!

Skoro všude v ryze českých městech, kde jsou nějaké úřady, najdeš dvě více méně ostře se lišící a příkře proti sobě stojící strany, národní totiž a byrokratickou. Páni úředníci (ovšemže ne všichni) obyčejně myslívají, že jsou kastou, zhotovenou ze zvláštního těsta a určenou k tomu, aby všude a všem dokazovali váhu odbytých škol a nabyté hodnosti. Ouzkostlivě střeží vymyšlený a vycitěný svůj ostrůvek, dovolí se přibližovat jiným jen z milosti, sám s něho nesestupuje nikdy. Mladší

úředníci vyberou sobě zvláštní svůj hostinec, v hostinci zvláštní svůj stůl a kolem stolu toho němčí sobě ti synkové českých rodin, jako by náleželi k pyšným členům „svatého Grálu“ nebo k družině Friedricha Barbarossy. O měšťanské kruhy, o měšťanskou besedu ani dost málo se nestarají, a aby se ještě více lišili, dají hostinské společnosti své na př. jmeno „vrabčáků“ nebo název jiný, rovněž o náprstkovité porcí humoru svědčící.

To je dobré, že takoví v národním ohledu ještě dětským spánkem sklíčení páni obmezují se na své „vrabčí hnízdo“; hůře je, kde obmyšlují milostí svou městské besedy. Jakkoliv by byli úředníci, kteří by měli kus opravdového citu pro naši věc v prsou svých, velmi vítáni pro inteligenci svou, jsou zas všude jinde, kde vystupují v lesku odnárodnělosti své, jen nevítaným těžitkem. Náš maloměšťan má ještě jakous podivnou hrůzu před panem úředníkem a nemůže s ním ani v hostinské místnosti tak jednat bez ostychu a přátelsky jako se sobě rovným.

To je dědictvím minulých dob a v dobách novějších nepřičinili se ještě páni úředníci k přátelštějšímu styku „s civilem“. Sestupují tedy s měšťany sice leckde do společné besedy, nechají se tu poddajným měšťanem třeba i do výboru voliti, dále ale styk nepostoupí: i v besedě opanují svůj zvláštní germánský stůl, němčina odtud zaznívající žene českého měšťana dál a dál, až ho konečně vyžene zcela ven. A byl-li dříve ze zdvořilosti do výboru besedního zvolil také některého usedlého tam a zbohatlého Němce, nevrátí se pak již měšťan český hned tak snadně zpět, platí ale správně roční příspěvky své, třeba by ani dcerušce své nedovolil sdíleti radostí aranžovaných v besedě „tanzkränzchen“.

Měšťané naši nejsou ještě dosti uvědomělí o váze své a společenský život maří se jim i jinde, než kde poměry národnostní nebo náruživosti osobní příkré strany tvoří.

Obětovnost jest prý věc předpotopní. Žádat obětovnosti je prý tolik co žádat na každém, aby měl ideály.

Žádat ideálů vypadá ovšem dle módních náhledů velmi, velmi dětinsky, — jakáž ale pomoc, my jsme bohudíky vždy ještě dětinštější, než sobě myslíme, a neuvízli jsme posud v onom materialismu, jakýž považuje se za našich časů takřka za vrchol lidské snahy. Musili bychom to také považovat za známku, že nynější svět vzdělaný je až na rozpadnutí se zpukřelý, ano že se zajisté v několika již desíletích v základech svých rozdrobiti musí, kdyby byl skutečně holý materialismus, zcela rozdílný od rozumné snahy za blahobytem obecným, hlavním rázem naší doby. Přece ale je také pravda, že ideální obětovnost lze očekávat jen od lidí zcela ideálních a těch že je vcelku všude málo; při jiných že musíme být již spokojeni, uvádějí-li obětovnost svou v nějakou alespoň rozumnou míru s tím, co se jim za oběti jejich zase podává. V tom pak, myslím, je jinde i u nás hlavní vada, že všichni lidé nedovedou uvážiti ještě dobře, čeho se jim podává, a že zvláště veškeré snahy v oborech duševnějších nenalezají ve všech vrstvách dostatečného ocenění.

Čím je na př. literatura, čím divadlo lidem! Jak mnozí považují jedno i druhé přece jen za luxus, jakého možno sobě dovolit jen pro zábavu a vyplnění nejprázdnější chvíle, pro den sváteční, pro zvláštní příležitost. Méně vzdělaný činí to neuvědoměle, vzdělanější takměř s jakýmsi hrdým sebevědomím. Vzdělanější „přináší oběť“, když sobě koupí sedadlo v divadle, „přináší oběť“, když koupí knihu. Ve vyšším světě děje se skoro totéž, co v nižším, co na vesnici, kde posud mnozí „přinášejí oběť“, když posílají děti své do školy. Také toto chybné ponětí máme z dob ještě smutnějších než jakou je čas nynější, z dob, kdy čeština neměla ve veřejném životě takřka žádného praktického významu. Až váha její bude všude dle přirozeného práva našeho,

pak přestane oběť, nastane potřeba všeobecná.

Prozatím je ale třeba, abychom hleděli do budoucnosti alespoň tolik, mnoho-li myslíme na přítomnost, abychom mysleli právě tolik na pokolení budoucí, mnoho-li na sebe, a zakládali vůbec kapitál svůj prozatímně bez velkých úroků. Právě nyní děje se ukládání takové na velké divadlo národní. Potřebujem na ně mnoho peněz a mnoho skutečné obětavosti. Je pravda, že s mnohých stran schází se příspěvků hojně, že mnohá obec malá krásným příkladem svým předčí takřka obyvatele pražské, z nichž posud valná část ani se nesúčastňuje národního podniku našeho; avšak mnoho a mnoho máme potud netečných, kteří nechápou, že se jedná i o jejich čest osobní, musí-li se váhat a odkládat s počátkem stavby divadla národního. A jak mnohý myslí již, když dá nějakou maličkost, kterou by na př. za večer beze všech rozpaků pravidelně v kartech prohráti mohl, že přináší již věci oběť, za kterou zasluhuje nejen dík, ale i všeobecný obdiv. Ti lidé nemají ještě pravého pocitu pro to, co se jich velmi blízko týká, co mají právě tak zabrat v řadu svých příjmů a vydání jako vydání jiná týkající se jejich osoby snad nalehavěji. Máme povinnosti k jiným i k sobě, — Národní divadlo ukládá nám povinnosti oběho druhu. Lehké vymknutí se povinnosti takové je tolikéž co neplnění vůbec. A není žádné otázky, že peněžní síly naše mohou se ve prospěch Národního divadla nepoměrně ještě více napsnout, než se posud stalo. Navštivte přec jednou ty lidi, kteří sobě nejvíce stěžují, že pro obecné nehody peněžné nemohou tak přispět, jak by sobě přáli. V Praze je najdete při nákladné stavbě velkých domů, na venkově v hostinci, v němž se větší část času i peněz probíjí.

A co literatura? — Právě proto nemůže se povznést literatura naše nad pouhé, náhodami se živící živoření, že není obecenstvem pranic podporována. Kde se nejlepší knihy beletristické prodá nanejvýš sto exemplářů, tam nemůže spisovatel nikdy se oddat literatuře cele,

tam jí může obětovat jen chvíle bezstarostné, jen chvíle, ve kterých není tížen klopotem prací denních, a těch chvil musám příznivých má namáhavě pracující člověk tuze, tuze málo! A když se mu i poštěstilo, aby konečně za leta sebral chvil tolik, mnoho-li jich třeba na dílo opravdu původní, když má konečně toto dílo zápasů svých zaokrouhlené v rukou svých, co s ním!? Sám obyčejně nemá peněz, aby náklad podnikl, on hledá tedy nakladatele a chodí od jednoho k druhému. Všude obdrží odpověď zcela zdvořilou: „Ano, pane, vaše věci jsou skutečně velmi dobré, — když jich ale nikdo nekupuje! Chcete-li si sám zaplatit alespoň tisk a papír —.“ Zahanben jde spisovatel dál, aby se zapřisáhnul, že příštích plodných chvil užije zcela jinak, poněvadž i nejplodnější jsou pro něho přec jen neplodny. Velice se ale mýlí, kdož myslí, že jen za nynějšího většího politického ruchu je poměr ten tak smutný. Před rokem 1860 byl všeobecný klid, byla i chuť ku čtení a co výkvět chuti té lze naznačiti založení četných čtenářských spolků, obecních knihoven atp. „Kdyby každý spolek koupil po jediném exempláři nové knihy, je pomůženo,“ pravili spisovatelé. Ale skoro každý spolek mínil zas, že je spolkem vlasteneckým a že má tedy právo žádati od nakladatele či spisovatele, aby jej obmyslil exemplářem — zdarma. Celý spolek nemohl kupovat, jednotlivec měl se vykrváčet!

Toť smutné kázání! — —

J. N.

NÁRODNÍ LISTY

r. V, č. 244 (5. listopadu), č. 248 (9. listopadu), č. 262 (23. listopadu), č. 271 (2. prosince), č. 281 (12. prosince 1865)

△ *V Praze 18. listopadu.*

Jak olovo šedivé nebe hledí pošmurně zamženým sklem, po kterém těžké kapky deště pomalu splývají; v prostranné a jindy světlé místnosti sokolské je mrákotné temno, temno jako v hlubokém hrobě, nad jehož otvorem rakev se vznáší.

Jindy rozléhal se zde zvuk mužného velení, dnes vane tu šepot dušený, ouzkostlivý, jindy lítali zde statní mladíci vzhůru po stěnách k závratné výši, dnes strmí tu do výše černý katafalk pokrytý vavřínem a planoucími voskovými svícemi. A na vrcholi jeho stojí rakev a v rakvi leží mrtev Fügner, bratr a otec náš.

Stojím na galerii vedle těžce a nepohnutě visícího černého praporu. Hledím dolů do rakve na tu milou, ušlechtilou tvář. Je vybledlá až k průhledné jemnosti, a přece neproráží zavřenou klapkou ani jiskérka života více; je již barvy sežloutlé a žlutá záře světel polívá ji a plápolajíc vrhá chvílkami na tvář klamivý zášleh života.

Klamivý zášleh! Ach přede mnou strmí ta umrtvující skutečnost s celým svým ledovitým mrazem! Strašný pocit malomocnosti, jaký námi zalomcuje, když vidíme plačící sirotky, jimž náhrady podat nemůžeme, zmocnil se mne náhle — dojmu toho nezapomenu nikdy! Dech se mně počal krátit, hrdlo bolestně se svíralo.

Nebohý národe! Kolik že jsi měl již mužů takových, kteří ti mohli víc věnovati než cit svůj a myšlenky své, a kolik že jsi jich měl, kteří obdařeni statkem, nejen život svůj, i statek ten obětovali tvému blahu, nepočítajíce, neoučtujíce?! A první, který mezi tebou vyvstal, který dokázal, že také mezi námi může zrodit se muž hotový obětovat vše, který v šlechtnosti své vyrovnal

se nejšlechetnějším synům bohatých velkých národů: první ten muž musil předčasně odejít, aby osvědčilo se opět na našem národu, že chudému i samo teplé slunko dříve zachází! Kdo ti bude, lide můj, druhým Jindřichem Fügnerem, kdo dovede jako on zapomínat sebe, kdo —

„Ale snad přece ještě neumřel!“ zazvonilo to náhle vedle mne z naivních úst malého děvčete. Slzy mi vyhrkly, — stalo se něco, čeho jsem nepoznal od svého dětství, co mne míjelo již po dvacet let — tváře mé byly poroseny! To je pouhá maličkost, vidíte? Ovšemže, — musil jsem ale ven, ven na volný vzduch, abych se nestal zcela zase dítětem!

Také nyní odkládám raděj péro — — vždyť týdenní kronikář vykonal svou povinnost! Zaznamenal jsem, že nám umřel opět jeden velký muž a že je to pravda, že je náš národ nešťasten. Hledíme ouzkostlivě po řadách mužů svých, v jichž čele se nám prapor s nápisem „morituri“ vláti zdá, a kdykoli se den k večeru sklání, tážeme se: „Kdo umřel dnes?“ Je skoro již směšno býti mezi živými!

„Stůj mezi žitím, smrtí na rozhrání
a nikdy netěš plně život tvůj —
neb tebe, Čechu, tvořím k umírání,
tak pronesl nám osud ortel svůj!

A ti živí! Zdaž se nyní, nad hrobem obětavého Fügnera, nezardí konečně tak mnohý, nezardí na př. také ono město, které věčně ssajíc na dávné slávě své v nejnovější době při věci národní dalo sobě svědectví mrtvé netečnosti! Zdaž neumíní sobě nad hrobem Fügnerovým každý Čech, jenž lásku k vlasti nepokládá za věc zbytečnou, že věnuje vše, co mu věnovati možno ze statků duševních i hmotných? Ej byl by to pomník slavný, vznešený nad pomníky všech dob a všech národů, kdyby nad hrobem Fügnerovým rozklenul se pyšný chrám pravé národní obětavosti! Tisícové putují dnes

ku černému katafalku v pražském Sokolu, tisícové vidí ležet tělo Fügnerovo na onom místě, jež byl zesnulý zbudoval na oslavu našeho národa, — snad alespoň v některé duše přejde část vznešených myšlének Fügnerových!

Především leží nyní vše na spolku samém, aby „Sokol“ nadál veden byl touže myšlénkou, kterou mu vdechnul první starosta jeho. Jsouť v spolku mužové řádní, v zámyslech svých neoblomní, kteří v započatém jednou vzdělávání české mládeže neustanou nikdy. Rána, kterou spolek úmrtím prvního starosty svého utrpěl, nezahojí se ovšem nikdy zcela; natolik ale prospěje spolku prospěchem smutným, že opravdovost nikdy z něho nevymizí a že vždy naproti ranám otuženější bude hledět budoucnost svou postavit na půdu nejpevnější. „Sokol“ byl vždy spolkem svorným, nyní vykvete mu ze svornosti ovoce! Tolik myslím, že může se tvrdit majisto, že česká Praha ve všem ujme se spolku, na nějž je pyšna a jemuž již za tak mnohý krásný okamžik v novějším svém životě děkuje.

Oni ku katafalku Fügnerovu putující tisícové dokazují poctou mrtvému starostovi činěnou, čím „Sokol“ Praze je a čím jí také zůstane!

N A R O D N Í L I S T Y
r. V, č. 258, 19. listopadu 1865

△

Dámy prý nečtou. To je škoda, neboť hodlám feuilletony Květů hlavně psát pro dámy, — muži mají v listech politických zábavu jinou. Je-li ale pravda, že dámy jsou v jistém ohledu duševním odleskem mužů, je tedy také pravda, že u nás ani mužští nečtou. Mužským lze říci za to výčitku trochu hrubší, dámám ale potřebí zřejmě dokázat a zdvořile, že číst musí, ano že nejsou ani damami, když nečtou. S trémou nesmělého začátečníka pouštím se do toho důkazu, vždyť vyzývám ostrou dialektiku dam, a nedokážu-li já, bude m n ě něco divného dokázáno.

Prosím, já činím již uctivou poklonu, jakou umím ještě z dob, kdy menueta v pražských salonech umírala, a začínám skromně, jak následuje:

Prosím vás, drahé dámy, proč byste nečtly? Vím sice, totiž chci vědět, že věnujete mnoho a mnoho času domácímu hospodářství, proto ale přece tvrdím, že máte všechny času dost, vyjímaje jen ty, které jsou mezi šestnáctým a dvacátým jarem, v č a s nevěří a tedy také ho nemají. „Kdo nevěří v nebe, nemá také nebe,“ praví jistý český spisovatel, jehož jméno jen z osobní skromnosti zde nekladu. Času tedy máte dost a zábavy také potřebujete. My pak, cokoli píšeme, vše určujeme jen vaší zábavě, třeba bychom i o některých chybičkách vašich psali. Jakž by vás samy neměly i ty chybičky a věrné popsání jich bavit, vždyť jsou chyby na vás dle Jean Paula jako skvrny na měsíci, o kterýchž hvězdáři tvrdí, že jsou to širé, k v ě t i n a m i pokryté luhy!

Jakož ale národu našemu, aby žil, je potřebí literatury, takž je literatuře, aby žila, potřebí čtenářů a čtenářek, a vy, drahé dámy, m u s í t e tedy číst (literatura

musí sobě cenou svou a živostí svou toho ovšem také zasloužit), abyste pomáhaly literatuře a tím zas národu. U nás je v každém skoro oboru součinnosti všech potřebí, my potřebujeme vás v řadě pilných čtenářů, a kolem těch, které mečtou, půjdeme pyšně jako kdys chodili Spartáné kolem oměch, jež nehonosily se bohatým potomstvem a tudy obci platnými nebyly. Arciže čtení nesmí se stát m ó d o u, že nechceme žen, které nosí knihu jen pro parádu, jako se nosívají dámské hodinky, nikdy nenatažené aneb alespoň vždy nepravou hodinu ukazující!

Především potřebujeme jemného vašeho taktu, který, kdyby mužští bloudili na scestí, kdyby v literatuře skutečně se vzmohl jakýs směr záhubný, stal by se Ariadninou nití, jež by nás z labyrintu hmoty zase vyvedla na výsluní pravého citu. Váš takt a váš úsudek musí být ohradou proti hrubému materialismu, ať vystupuje v jakékoliv formě.

Avšak váš takt a váš úsudek musí pomáhat literatuře i k p o k r o k ů m. Žena je vždy o stupínek jemnější stavu svého, jemuž se muž obyčejně zcela akomoduje, — neboť „trochu hlouposti sluší každému muži,“ tvrdíval Karel Zelinka, jemuž chudákovi pranic neslušelo mimo satiru. A již tím je schopna pochopovat, vlastně p o c i ť o v a t každý pokrok literární, postupovat vždy dál a dál, povznášet se vždy výš a výš, tím pak zase literatuře pomáhat k pokroku ještě dalšímu.

Nade vše ale potřebuje literatura k r i t i k u, ta je jejím sluncem, její rosou. A odkudž by splynula kritika tak snadně a přirozeně jako s vašich rtů, milé dámy! Kdo by byl ku kritice nejen povolnější, nýbrž i ochotnější než vy? Vždyť je k a Ź d é s l o v o v a š e s o u d e m a pravda je, že nešetříte v životě vůbec slov a tedy také ne kritiky! Dobře činíte!

Když všechny ženy mluví — je to přirozené, a cokoliv ti praví, vyslyš rád!

Ba ženy věštějí: vše bytost jejich
jest lidstva věštbou světovou!

I dějepis když mlčí — ženy mají
vždy „poslední svůj soud“, vždy oustně, denně,
a všude, v domě, v dvoře, na poli
již vyřkly soud, již uznaly, co právo.
Aj, proto ženy jsou tak zvědavý,
že jejich ouřadem je soudcovství!

A neupročně soudí všechno lidstvo,
a soudí muže, krále, královny
a zákony, žeň, ba i celý rok.
Jehňátko v podzim narozené, jablko,
kuřátko, vejce, peří, — vše se soudí,
vše: dítě novorozené, umrlčí truhla,
umrlec sám i sama smrt,
zem, život atd., zkrátka: v š e!

V š a k ž e n a m l č í c í u v e l k é m j e b e z p r á v í,
vždyť nikdo líp nesoudí nežli žena,
jež cítí nejjemněj a jejíž vážkou
již prášek pohne. Vždyť vše, co se stane,
co nejmenší hošíček drze spáchá,
vše to je ženě spravit přisouzeno
a ze všech bolů má svou větší část.

A ženin obličej nám jeví celé
to nebe naše, ba i mrav náš celý
a celou naši sílu duševní!

A podle této kapitoly v Schefrovu „Laienbrevieru“
skromně již podřizujem se vašemu soudu, ve všem, všu-
de, vždy! Jen za to prosíme, aby se proti nám nevzmoh-
la hned nyní, z počátku, žádná předpojatost. Nebo
předpojatost je u žen rovněž mocna jako náchylnost
ku kritice, a proti komu jednou zabrány jsou v nechuť,
tomu nepomůže nic více, a kdyby byl andělem a kaž-

dého dne novou ctnost zrodil, špatným jest a zůstane, a zpředu již je určen, že přijde do pekla, až povstane ženský Dante. A protož, zdržujte na pravý čas úsudek svůj, vždyť tak těžko uhodnout, čím se vám opravdu zalíbíme, jakož posud nikdo neuhodnul, proč kdy žena pláče nebo se směje! Plačte někdy a smějte se někdy, nebudem pátrat po příčině, jen když se zalíbíme!

J. N.

K V Ě T Y r. I, č. 1,
30. listopadu 1865, str. 10-11

NĚMECKÝ ČASOPIS
AMERICKÝ KLUB
POTOMCI RAFAELOVI
LÁSKA A FILOSOFIE

Ve Vídni začal vycházet „Unterhaltungsblatt für die feine Damenwelt“. Tomu titulu jsem nerozuměl. Já myslil vždy, že co je skutečně dámským světem, je již samo sebou jemné, něžné, tedy „fein“. Přečetl jsem sobě tedy úvod. Tam stojí: „Obracíme se k jemnému dámskému světu s listem tímto, k damám, které stavem a bohatstvím svým jsou jaksi povolány, aby nejvybranější požitky, jakých život poskytuje, přijímaly co právo své a zdokonalovaly je ve všech směrech způsobem nejušlechtilejším.“ A mluví se tam o damách těch v ten smysl, že zkrátka nemají co dělat, a potom nemají zase co dělat, načež mohou se co nejdůkladněji přesvědčit, že opět a opět nemají co dělat. Patrně, že myslil píšící Vídeňan hlavně na dámské kruhy aristokratické, a já velebím nebe, že nemusím myslet s ním, neboť trpím již dávno máhledem, že u pravého, glaceovaného aristokrata přestává pro mne člověk a že je aristokrat vůbec jediným člověkem, s kterým zas já nemám co dělat. A jak hluchými frázemi hledí onen Vídeňan bavit ten svůj svět! Prázdností myšlének degraduje jej, ponížíje sama sebe i celé píšící mužské pohlaví. Ano, uvádí v dialogu jednom i jistou osobnost, kteréž dává pyšné příjímí „básníka a myslitele“, jemuž ale dovoluje s jakousi komtesou tak poníženě a povrchně galantně mluvit, že se zdá, že každý kupecký mládenec je dle vzoru toho neuznaným „básníkem a myslitelem“. My po česku píšící lidé nemáme nikdy úkol bavit dámy, jejichž životním úkolem je pouhé užívání. My se obracíme ku damám svým v těch chvílích, ve kterých byly již vykonaly domácí své povinnosti, kdy po pracích již vykonaných vzejdou jim oka-

mžiky spokojené, plné bezstarostnosti, ve kterých jsou pak tím ochotnější vyslyšeti myšlenku a tím způsobivější rozpříst ji v duši své dál, až se stane plným jejich majetkem. Zato ale nemusíme k nim také nikdy mluvit holou frází nebo galantním nesmyslem, ano musíme se i namáhat, abychom podávali skořápku jen lehýnkou, v ní pak tím těžší jádro. —

Tyto dny jsem se velmi o to staral, abych zvěděl, čím a jaké podstaty je vlastně ten náš „Americký klub“ dámský, kterýž název dosti často již jsem byl zaslechl. V minulý den Dušiček ozdobily na Volšanech hroby našich zesnulých velikánů, krásný tento čin nepřipouštěl tedy žádné pochybnosti, že jsou to dívky a paní vlastenecké, které na stuhy svých náhrobních triolor byly vyšily „A. K.“ (Americký klub), že by se tedy měly mnohem spíše nazývat klubem českým. Pak jsem zvěděl, že je to kruh asi padesáti slečen a paní, které se čas od času scházejí, aby podnikly společné výcházky na místa historií a uměním proslavená, do velkých průmyslných závodů, do ústavů dobročinných atd. To je ovšem příležitost k poučení se důkladnému, krásná myšlenka, jakou musíme vítati a již přeju, aby se blahoplovně vždy šířila dál a dál. Avšak nemohu zde zamlčeti přání snad podstatné. „Americký klub“ (nevhodný název „americký“ je přijat snad z pouhého rozmaru) je kruhem jen soukromým, a každý kruh soukromý, byť i v ohledu mnohém co nejliberálněji sobě počínající, je vždy kruhem výlučným. Jsem přesvědčen, že máme nyní již v Praze mnoho a mnoho dívek, jež sice nejsou v našich užších kruzích známy, které ale honosí se čistým srdcem českým a duchem, byť i ne již zcela vytríbeným, přece probuzeným, schopným i dychtivým rozehrát se na paprscích nové české vzdělanosti. Kdyby bylo volno přihlásiti se, přihlásila by se taková dívka hned v první hodině; takž ale závisí od milostivého pozvání, a poněvadž jí pozvání toho nikdo nepodává, zůstává provždy v úkrytu svém, na škodu sobě i nám. Její otec není výtečníkem nebo nezahrává

sobě naň, její bratr není členem Umělecké besedy, její ženich je právě tak skromný člověk jako ona, a ostatní svět náš neví ani o jejím životě.

Jsme v počátcích a nemůžeme soukromé společnosti ani dávat pravidla; vyslovuju jen přání své osobní. U nás beztoho hrozí nebezpečí, že se vzmůže jakás aristokracie národní, dobré nebe nás zachraň před takovým neštěstím! Každému buď poskytnuta příležitost, aby dokázal, seč jest, a jen dle toho pak měj platnost nějakou. Nejen ale že vídáme u nás roztahovati se osobnosti „uznaných již předností“, jejichž zásluhy by se ani na suché ani na mokré cestě vyanalysovat nemohly, ale i jejich synové, příbuzní a vůbec vše, co na rodině a domě jejich visí, je již výtečnické, má svou domýšlivost i své pretense a dívá se na český svět zrakem nasyceným slávou, jako by říci chtěli: „Vy nás máte, vy šťastní!“ Syn je proto něčím, že byl otec něčím! Ano, ti otcové! Z otce Rafaela jmenuje se týž synovský plod „andělíčkem“, který by v opravdovém životě a z otce Nerafaela sloul prostě a trpce „mamla-sem“, — odpusťte kořeněnému slovu!

Přál bych upřímně, aby soukromý kruh výše zmíněný stal se spolkem širě přístupným a tím nepoměrně výdatněji působícím. Svého času navrhoval jsem dámám pražským zřízení „Dámské besedy“, — prosím, vezměte dle příležitosti a chutě věc tu přece v laskavé uvážení!

Slyšel jsem o jedné ještě dámské společnosti pražské. Nevím, byl-li jsem vůbec oklamán, byla-li nebo je-li společnost ta; pravilo se mně ale, že se zanáší s rozlušťováním filosofických záhad. Osmnáctiletá slečna na př. položila prý tam otázku, „je-li láska nemocí nebo zdravím“. Rozhodlo se důmyslně, že nešťastná láska je chorobou, zdravím ale šťastná.

Nenavrhuju pro „Dámskou besedu“ žádného odboru filosofického!

J. N.

KVĚTY r. I, č. 2, 7. prosince 1865,
str. 22—23

BAZAR DÁMSKÝ — ÚŠKLEBEK
KDY SE DĚVČE SMĚJE
PŘEDNÁŠKY PRO DÁMY

V Drážďanech mají stálý bazar dámský. Vidíte, mo-
je dámy, to by bylo něco pro nás i pro vás! Jak mnoho
máme dívek v kruzích měšťanských a vůbec středních,
jichž rodině nestačí na řádné živobytí a kteréž, aby ze-
vnější slušnosti dosti učinily, v domácnosti musí se až
na nejbídnější uskrovnit. Vedle prací domácích zbývá
zvláště tam, kde je více dcer, dosti ještě prázdného ča-
su, s nímž se někdy ani neví jak naložit. Vychování
mají dobré, dovedly by sobě jemnějšími pracemi ruční-
mi vydělat vždy nějaký slušný peníz. Jakž ale do
toho! Nabízení prací vyvolává stud, sám ze sebe se
nikdo nehlásí a mimo to — ruční práce ženská nevalně
se platí tam, kde se přenechat musí trhu překupnic-
kému, kde z ní také prodavač chce mít velký, ano hlav-
ní užitek. Ano, kdyby mohla zhotovitelka sama býti pro-
davačkou! V tom ohledu pomáhá dobře dámský takový
bazar, stojící pod správou komitétu dámského. Nikdo
nezví mimo komitét ten, nebo třeba i mimo jedinou
osobu, předsedu totiž komitétu toho, kdo práci k pro-
deji dodal. Práce je v bazaru k prodeji vystavena, a
když se prodá, obdrží zhotovitelka po srážce jen ne-
patrné celou strženou sumu. Rozumí se samo sebou,
že čekání, až se práce některá prodá, není jediným
úkolem komitétu; komitét stará se sám o výprodej, sta-
rá se sám o objednávání prací, které jsou právě mód-
ní, a může v tak velkém městě, jakým je na př. Praha,
snadno opanovat důležité místo v módním trhu. To tím
spíše, že bazaru dámskému dostane se od kupců zá-
možných tříd vždy ochoty a obliby spíše než jednotlivci.

To je myšlénka časová a praktická, která snad u nás
zase bude větrem odváta, přece by ale zasloužila, aby
se jí ujala srdce vřelá. Je beztoho čas, aby u nás život

praktický nedovolil abstrakci k výstřednostem, jaké se všude rodívají, kde se žije život pouze myšlenkový a kde dostačovati se zdá již pouhé vystavení ideálu. Moderní vzdělání, není-li v plné rovnováze, uvádí příliš lehko ku jakési ukryté skepsi, která se jeví zevně co duchaplná přezrálost. Možno se i vlastenectví i jiným vznešeným pojmům smát nejen ze stanoviska nepřátelského, nýbrž i z jisté přezrálosti vyvtipkované, prázdné všeho opravdového nadšení. Neříkám, že je tomu již rozhodně tak u nás, říkám ale, že by se do výstřednosti té přejít mohlo, a — jakkoli úsměv sluší dívce jako slunko květnaté lučině: onen úsměv byl by úšklebkem, jakýž mládí a tedy také mladému národu velmi špatně sluší.

Ten úsměv dívčí! Co je v něm paprsků a květů, co blaha a bohaté rozkoše! V povídce „Arne“ četl jsem o něm slova tak krásná, že mám za svou povinnost vypravovat je dál.

„Arne byl“ — vypravuje spisovatel — „jediným mužem zde mezi četnými děvčaty. Počínaly sobě, jakž toho jakživ byl neviděl, a nejvíce divil se tomu, že mohly pro nic za nic se zasmát; smály-li se tři, smálo se jich pět, jen proto, že ty tři tak činily. Všechny se chovaly, jako by byly každodenně pohromadě, a přece zde byly některé, které se dřív nikdy nebyly spatřily. Když větev, po níž vyskočily, zachytly, smály se, a když jim to selhalo, smály se také. Když nenašly žádných ořechů, smály se, a když je našly, smály se také. Praly se o louskače; ty, které ho dobyly, smály se, a ty, kterým byl odňat, smály se také. Pan kmotr jejich kulhal za nimi s berlou a pokoušel je všemožně. Ty, kterých dohonil, smály se, že jich dohonil, a ty, kterých nemohl dohonit, smály se, že zůstaly volny. Všechny ale smály se Arnovi, že byl tak opravdovým, a když on konečně také smáti se musel, smály se, že už nebyl opravdovým.“

Škoda by bylo každé jiskerky takového požehnaného smíchu!

Zaznamenávám ale dnes něco přece rozhodně potěšitelného. Přednášky v Umělecké besedě jsou damami velmi četně navštěvovány. Ano, *positivní vědomosti*, to je kouzlo, které zajistí nám budoucnost!

J. N.

KVĚTY r. I, č. 4, 21. prosince 1865,
str. 45—46

SNĚMOVNÍ VTIP — VTIPY HISTORICKÉ
JOSEPH DE MAISTRE
NĚKTERÉ PROMNE MRTVÉ PŘEDMĚTY
PAPA DUMAS

△ *V Praze 2. prosince.*

Mnohem snáz je myslit velkou myšlenku, která se v lidstvu udrží, než vyslovit vtip, který se stane historickým a kterému se lidstvo věčně směje. Český sněm, na němž bylo posud Němcům nevolno (?), jako bývá každému cizího blahobytu užívajícímu, a Čechům smutno jako každému chudákovi, český ten sněm zrodil sice posud mnohou satiru, ale žádný, pražádný vtip. Konečně dne 30. listopadu v posledním zasedání sněmovním dostavil se humor co pomocnice ku porodu. Když se sbíraly hlasy o Herbstově resoluci a brzy Češi, brzy Němci měli převahu až po písmeno T, odkudž pak věc se obrátila rozhodně ve prospěch náš, oddechlo sobě veškeré české srdce, pousmál se lehýnce vešker český ret a splynulo s něho usmívavé: „Inu, Němci prohráli, protože nemají v abecedě své žádného Ž.“ — Prosím vás, neobracejte mně ten vtip sem a tam, nesklesněte teď, byla-li vzletným úvodem mým napnutost vaše veliká; přijmete vtipné to dítko, jak právě je. Však oni se ti sněmovní otcové humorističtí naučí dělati ještě lepší vtipy, jen až časem svým. Také Saphir prál: „Z počátku jsem ne uměl býti tak vtipným jako nyní.“ A sněmovníkům českým podává se všelikerá příležitost, aby „uměli“ býti vtipnými. I české divadlo provozovalo na počest sněmovníků českého sněmu k zahájení — p r a n ě m e c k é h o Goetheova „Fausta“! Jak dramatický to vtip!

Sněmovní vtipy se daří nyní v Rakousku všude. Ve Vídni na př. ujímá se teď „ústavy“ — kardinál Rauscher. Posud byl pán ten hlavně znám, že náležel k oné straně, která co „zpátečnická“ měla by vlastně jít až k historickým právům zpět, která ale vpravdě jde jen až

Ik té době, za níž nebylo o ústavnosti ani památky. Nu snad mluví nyní pan kardinál, jak mluvil jistý starý generál r. 1860: „Nuž, když císař pán poroučí, abychom smýšleli konstitučně, poslechnem a budem tedy smýšlet konstitučně!“ Jenže se teď vyjímá to ujímání se „únorové ústavy“ zase trochu jinak! Ostatně vždyť i nejslavnější zpátečníci mívali o ústavnosti velmi pěkné náhledy — pro sebe! V salonech Metternichových mluvilo se co nejliberálněji a ve spisech proslulého odpůrce francouzské revoluce, hraběte Joseph de Maistre, aristokrata par excellence, nalézáme v ohledu tom místa překrásná.

Joseph de Maistre píše na př.: „Ústava z roku 1795 jest upravena pro „člověka“. Na světě není ale žádný člověk. Viděl jsem vždy jen Francouze, Italiány, Rusy atd. Ústava, která se hodí pro „všechny“ národy, nehodí se pro „žádný“. Ústavu udělati je totéž, co rozřešiti následující úlohu: Dány jsou vám obyvatelstvo, mravy, náboženství, bohatství, dobré a špatné vlastnosti jistého národa. Máte nalézt zákony, které se pro ně hodí.“ Zdaž by statečný hrabě de Maistre nebyl skoro mohl býti rakouským federalistou!? Takové náhledy ale mívají podobní pánové jen někdy, jindy zase dělají myšlenkové saltos mortáles, že nás až nevinná radost jímá. Mluvě o španělské inkvisici praví Joseph de Maistre: „Španěly měly vždy moudré a spravedlivé soudce — španělští soudcové schválili inkvisici — tedy je blbstvím i zločinem prohlásiti inkvisici za nespravedlivou!“ A ještě jinde nalezá, že „katolická knížata déle žijou než protestantská“, a což jiných vtipů, nápadů a myšlenkových kudrlinek více, které ostatně nemají býti u Josepha de Maistre vtipy, nýbrž klíny, an dobře praví Kreyssig, že „každá myšlenka francouzského národa je mu (hraběti J. de M.) klínem, který váhou 25 milionů lidí oráží se o rozsedliny evropské společnosti.“

Zdaž se nahoře zmíněný vtipný klín vrazí váhou 5 milionů lidí, kteří „mají v abecedě Ž“, do rozsedlin německé naší sněmovní společnosti?! Co je mně ale po

tom zde dole pod čarou, já vůbec nenahlížím, proč své péro nechávám svádět až do politiky! To ale pochází od toho, že dělají ve sněmovně vtipy a tím mne vyzývají, abych já zas dělal politiku, — ano, špatné příklady skutečně kazí dobré mravy! A já měl tak mravné předsevzetí nemluvit o jiném než o nově do Prahy přibylém opičím divadle, o nové velmi tlusté a velmi vtipné obryni, o „Tagesbotu“, který, když se předevcírem dostala Girardinova „Pokuta ženy“ po prvé na německé jeviště, zvolal: Konečně se dostal kus ten i do Prahy, — kdežto přece v divadle „českém“ provozují „již i parodii“ kusu toho atd. Všechny ty krásné předměty přijdou nazmar a kdo ví, poskytneli bližší budoucnost nějaké náhrady! Ani papa Dumas nepříjde snad do Prahy a nepotěší nás svými mluvenými feuilletony, jimž dává příjmí „causeries“. Ve Vídni papa Dumas důkladně propadl, smálo prý se při jeho vtipech velmi málo lidí, a ti vypadali při tom skoro tak, jako by jen tak dělali, že mu rozumějí. Papa Dumas měl proto velkou zlost a spustil se do vídeňských žurnalistů. I napsal mu jeden z žurnalistů těch tištěný list a prál: „Až se Dumas do Paříže vrátí, nebude se nikdo divit, že ve Vídni propadl; každý ale zvolá: „Jakž mohl Alexander Dumas spustit se jakoby nějaký herec pochybné ceny s žurnalisty do polemiky!“

NARODNÍ LISTY

r. V, č. 272, 3. prosince 1855

VELMI OPRAVDOVÉ KÁZÁNÍ PŘED
VEČEREM SILVESTROVÝM. PROSÍ SE, ABY
JE KAŽDÝ DOČETL AŽ NA KONEC!

△ *V Praze 30. prosince.*

Rok tedy zase doklepal, lidstvo přestalo psát cifru 1865 a začíná psát 1866 a — brzy bych byl napsal „co je mně do toho!“ Je ale také pravda! Což na tom, uplynulo-li zase těch dvanáct dobře odměřených a přikrojených, zvláštními nebeskými znameními obmyšlených a vždy od prvního do patnáctého milých, od šestnáctého ale až do posledního velmi nepříjemných měsíců! Co je na tom, zlíbí-li se hvězdářům pozorovat, že má slunce právě nyní jakési výroční nápady; z Písma svatého je dostatečně známo, že se přihodilo již jednou, že samo slunce to zůstalo klidně na nebi stát, nehýbajíc se ani sem ani tam, — jaká tedy spolehlivost! Čas ale plyne ovšem pořád stejně dál, v tom není odstavců ani změny, čas nemá ani roků ani měsíců, ani prvního ani šestnáctého. Velmi poeticky nazval kdosi čas „prvním andělem božím“, při němž nám tedy nepřísluší ani radosti ani kritiky. Čas dle pojmu našeho tvoříme si sami svým vyzríváním a vadnutím, svým činěním a svou ctností. Je-li nám duševně a tělesně teplo, říkáme, že je krásný čas, dovedli-li jsme něco opravdu kloudného, říkáme, že je velký čas. Jediný velký muž dostačí, aby zarazil „dobu novou“, jako by dříve byly bývaly samé doby staré, jediný velký čin vryje v paměť lidstva letopočet nový, léta bez činu ani se hrubě nepočítají.

Co tedy na tom, že rok uplynul? Máme litovat, máme se těšit? Můžem jen litovat, že jsme to či ono nevyvedli, můžem se jen těšit, že se leccos povedlo. Anastasius Grün má o roku velmi pěkné kázání: „Papír ten je beze vší poškvvrny, písmem na něm jste vy; nejste-li při čtení spokojeni, což může papír za to? Dům ten je jako jiné domy, vestěhovali jste se do něho a učinili z něho

blázinec. Pole to je kypré a jen od vás závisí, nese-li růže či bodláčí; na poli tom vyhrál Caesar své nesmrtelné bitvy, je ale také dosti místa na něm pro baby k utíkání. Pohár ten je křišťálový, od vás závisí, pijete-li z něho víno nebo patoky. Harfa ta je naladěna, hrajte tak, aby psi nevyli!“

Nejsem spokojen se škrábaninou, bláznovstvím, bodláčím, patoky a odrhovačkami minulého roku — a hlavně proto mně na tom nezáleží, že doklepal. Lidstvo spalo pokojný sen slovenského Valibuka dál a my dřímali šťastně s ním. Mnoho se nám zdálo, a že toho bylo mnoho, mysleli jsme skoro, že opravdu něco děláme. Mluvili jsme velmi tiše a opatrně — ve prospěch svobody, jednali jsme rozhodně ve prospěch národnosti, tak rozhodně — že na př. i slavný magistrát města Prahy je posud více německý než český, ano že letos, totiž toho a toho roku národní probuzelosti, zařídila se obecní plynárna, velký výtěžek doby, se zřízením zcela německým. Björnson praví o básnících, že by plody jejich byly mnohem lepší, kdyby měli básníci dosti srdnatosti říci vše zrovna tak, jak sobě to myslí. Mně se zdá, že je to u nás všech jako u těch básníků, že jsme všichni moudřejší, lepší, obeznalejší, než jak se podáváme, že bychom mnohem víc dovedli, než jsme posud dokázali, jen kdyby nebylo toho pohodlí, té ostýchavosti, chcete-li, třeba té bázně. Z ostýchavosti, z bázně nevyjímám také nás, kteří pod čarou doplňujem kroniku našich dnů a připomínáme to, nač by ostatní krajanstvo zapomnělo. Nejsme tak, jak vlastně jsme, a přec by nebylo nikde potřebí tak plného rozvinu síly jako u nás. Chlubí-li se Angličané, že oni jsou hlavně národem pracovním, měli bychom je věru překonat; u nás neběží o bohatství a zdokonalování, u nás jde o život sám věčně jen mezi otázkami se pohybující, a kdo teprv o vlastním životě svém pracovati musí, tenť pracovník hlavní, první.

Minulost nemá pro nás ničeho více než kousek poesie, budoucnost má nám býti vším, pracujme tedy na bu-

doucnosti. Kdosi se ptal jednou velmi všetečně, kdy byly vlastně ty velebené staré dobré časy. Zdaž byly snad tenkrát, když knížata naše dávala cizincům přednost před syny domácimi, či tenkrát, když nám cizinci vychvátili a upálili prvního muže národa, či pak, když bratr bratra rdousil a vraždil, či pak, když nastalo všeobecné nevolnictví atd. Minulost má vždy lesk svůj jako minulé jaro a minulé mládí. „Obdivujem se dobám zašlým, obdivujem se rytířům bohatýrům, kteří léta bloudili a pak v téže košili, ve které vyšli, zase se navrátili do objetí věrné své „frawe“; obdivujem se a při tom zapomínáme na tu košili — inu ovšem, *my* ji necítíme!“

Nepraví se tím, že je přítomnost právě rájem, tolik ale je jisto, že přec mnohé máme, co bylo ještě dědům našim pouhým ideálem. Každá doba pozdější uskuteční nějaký sen doby předešlé, pracujme tedy na tom, abychom používajíce veškerých pomůcek a pokroků lidstva budoucnosti umožnili, by skutečností bylo v ní, co nám je snem. Národové nepracují více pod skleníky a jednotlivě, nýbrž pospolitě ve volném a sílícím vzduchu. Všímejme sobě všeho cizího a pěstujme vlastní, ale pilně, bez pilnosti možno, že bychom došli tam, kde žádné pěstování více nepomůže. —

Tak, teď jsme sobě pokázali, teď jsme sobě řekli pravdu — — a můžem žítí svému pohodlí a své bezčinnosti dál. Záleží hlavně na tom, abychom byli ve všem uvědomělí, — příštího roku můžem napsat kázání nové.

BIBLIOGRAFICKÝ DOSLOV

Svazek ČESKÁ SPOLEČNOST I. obsahuje Nerudovy práce prózou z let 1861—1865, dotýkající se podstatnou měrou českého života společenského, politického a sociálního, poměrů veřejných i soukromých a některých otázek zahraničních, které českou společnost zajímaly.

Početnost těchto prací s českou společenskou problematikou (vyjdou ještě další svazky z let 1866—1891) je svědectvím Nerudova živého zájmu o soudobé dění i jeho snahy zaujímat ihned stanovisko k palčivým otázkám dne, i když často musil svoje náhledy maskovat lehkou formou feuilletonu. Zvláště výrazné jsou ty Nerudovy projevy, jimiž chtěl podati důkaz, že jsme zralí pro konstituci, dále sněmovní referáty, radostí naplněné zprávy o ruchu veřejném, spolkovém a uměleckém i četné články polemické, s důmyslem bojující za svobodu slova tištěného i mluveného, za práva utlačeného národa a proti jeho hanobitelům.

Souběžně s touto řadou vycházejí svazky nazvané DROBNÉ KLEPY, v nichž jsou zahrnuty další feuilletony z uvedených let.

Námětem a dobou vzniku by do tohoto svazku patřily ještě tyto dva články: Δ HLAS ČESKÝCH UČITELŮV Z UHER (Čas č. 235, 4. 10. 1861) a Δ MÁ-LI SE UČENÍ NA GYMNASIÍCH OPRAVITI I., II. (Čas č. 272, 16. 11. a č. 275, 20. 11. 1861). Prvý text čtenář najde v Herrmannově vydání Sebraných spisů Jana Nerudy 32, 238—241 (zkratka S) nebo v Díle Jana Nerudy, vydaném Miloslavem Novotným, 25, 21—23 (zkratka D), text druhý v S 32, 242—251 nebo v D 25, 24—32. Důvody věcné, jazykové i slohové vylučují vůbec autorství Nerudovo, proto na návrh vydavatelův a se souhlasem redakce nebyly obě práce (v Čase vyšly nad čarou) do našeho vydání pojaty; jsou psány stroze úředním jazykem a slohem (Nerudovi jistě nebyl běžný výraz disponibilita) a jejich autorem spíše než Neruda mohl být některý český profesor nebo ředitel, vracející se z uherského gymnasia do Čech a mající osobní zájem na rychlém vyřešení personálních poměrů. Zcela jasně vyvrací Nerudovo autorství tento odstavec v pojednání MÁ-LI SE UČENÍ NA GYMNASIÍCH OPRAVITI: „Spisovatel tohoto pojednání měl zajisté během svého mnohaletého úřadování hojnou příležitost,

i na sobě i na svých žácích výsledky učení se klassickým jazykům pozorovati, a má tudíž za svou povinnost, aby úsudek svůj v tom zde bez obalu vyslovil.“

Na rozdíl od vydání Mil. Novotného nepřetiskujeme anonymní feuilletony ZE ŽIVOTOPISU PRAŽSKÉHO DOMÁCÍHO PÁNA (Národní listy č. 160 a 161 ze dne 12. a 13. srpna 1865) a feuilleton — pravděpodobně pouhý překlad z němčiny — o vynálezci Resslerovi, nadepsaný ČLOVĚK, KTERÝ BYL NEVČASNÝ VŠEM (Národní listy č. 251, 12. 11. 1865). Čtenáři jsou tyto nepodepsané a trojúhelníkem neoznačené feuilletony přístupny v D 13, první na str. 219—225, druhý na str. 226—229.

Zato vydavatel zařazuje dosud knižně nepublikované čtyři referáty z vídeňské říšské rady, otištěné se značkou Δ nad čarou v Čase č. 147, 151, 152 a 153, t. j. 22., 27., 28. a 29. června 1861. U těchto referátů je přesvědčivým důkazem Nerudova autorství redakční poznámka pod čarou. (Po dosavadních zkušenostech lze míti za to, že *ne všechny* práce označené Δ a vydávané dosud za Nerudovy jsou skutečně psány Nerudou, a naopak není pochybnosti o tom, že budou ještě objevovány postupně některé neznámé nám posud práce Nerudovy, neoznačené v časopisech jeho značkou. Otázka pravosti a autorství, zvláště prací s Δ , zasluhuje důkladné revise, zvláště s hlediska filologického.)

Na doporučení redakce byly do svazku zařazeny dvě práce veršované, a to ČESKÝ SNĚM ROKU 1863 a NÁBOŽNÝ PŘEHLED KAŽDODENNÍ ČINNOSTI SNĚMU ČESKÉHO z Humoristických listů 1863 jako doplněk k sněmovním referátům.